

Днес в броя

Близо 5,6 млрд. евро за образование се предвиждат в проектобюджета за 2026 г. Ръстът на разходите за сектора е 365,8 млн. евро

Стр. 3

Стр. 11

Доц. Милена Добрева, Институт по математика и информатика на БАН: „С масовото навлизане на изкуствения интелект започват притеснения, че хората ще загубят възможността си да разсъждават и да мислят. Но ако човек получава всичко смляно и съдвкано, и сега има достатъчно начини да престане да мисли“

Стр. 6

Милен Наков, директор на Центъра за специална образователна подкрепа „Петко Рачев Славейков“ в Плевен: „Деца със специални потребности нямат нужда от съжаление, което отива към пренебрежение и неприемане, а от отношение. Специалният педагог е учител и още нещо“

Българска академия на науките
www.bas.bg

Силата на информацията

®

АЗ·БУКИ

Вестникът е правопреемник на първото официално издание на Министерството на просвещението – „Училищен преглед“ – 1896 г.

Четете ни на www.azbuki.bg

НАЦИОНАЛЕН СЕДМИЧНИК ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА

Брой 28 (1773) 16 – 22 юли 2026 г. Година XXXV. Под името „Аз-буки“ вестникът излиза от 10 април 1991 г.

Цена 1,10 € / 2,15 лв.

Снимка ПГ „Велизар Пеев“ – Своге

В рамките на производствената си практика учениците от XI клас на ПГ „Велизар Пеев“ – Своге, работят по разнообразни и интересни практически задачи, развиват своите творчески идеи и създават авторски дизайни, с които показват талант, креативност и стремеж към развитие

Еврокомисията ще предложи ограничения за децата в социалните мрежи

ЕК работи и по създаване на ново безплатно приложение за удостоверяване на възрастта

Европейската комисия ще представи след края на лятото законодателно предложение за ограничаване достъпа на деца до социалните мрежи, събщи председателят на Комисията Урсула фон дер Лайен. Тя представи Доклад за безопасността на децата онлайн заедно със съпредседателите на специалната експертна група за безопасност на децата в интернет – д-р Мария Мелхиор и проф. д-р Йорг М. Фегерт.

„Настоящият доклад идва в уникално време на възможности. Чухме мнението на родители, възпитатели, експерти и на самите млади хора. Чухме опита на партньори като Австралия, както и на държавите членки. Сега се нуждаем от действия на европейско равнище. Ще

разгледаме внимателно настоящия доклад и препоръките. И ще представим предложение след лятото“, заяви Фон дер Лайен.

По думите ѝ в Европа младите хора прекарват пред екраните между 4 и 6 часа дневно, което се равнява на около 20 години от живота им.

Еврокомисията работи и по създаване на ново безплатно европейско приложение с отворен код за удостоверяване на възрастта, което ще защитава личните данни.

Представеният Доклад за безопасността на децата онлайн дава препоръки за общоевропейско решение, като препоръчва достъпът на деца под 13 години до рискови дигитални услуги да бъде ограничен, докато технологичните ком-

пании не докажат, че продуктите им са безопасни по замисъл. Отбелязва се, че държавите членки могат да въвеждат по-строги ограничения и за тийнейджъри над тази възраст.

Междувременно 22 народни представители в 52. НС, начело с председателя на Здравната комисия проф. Костадин Ангелов, внесоха преди дни законопроект за изменение и допълнение на Закона за закрила на детето, с който се предвижда пълна забрана на децата под 16-годишна възраст да създават, регистрират, притежават или управляват публични или частично публични профили в онлайн платформи и приложения за онлайн социални мрежи и за споделяне на видеоклипове.

Подробности на стр. 8 – 9

Министерският съвет одобри над 52 млн. евро за образование

Повече от 52 млн. евро одобри Министерският съвет за сферата на предучилищното и училищното образование.

От тях 31 160 993 евро са за закупуване на познавателни книжки, учебници, учебни комплекти и електронно четими учебници за децата и учениците в общинските детски градини и училища през 2026 г.

Правителството одобри и изплащането на 22 028 366 евро за общински детски градини и училища с концентрация на деца и ученици от уязвими групи. С тях ще се финансират 495 общински детски градини с 39 401 деца и 1032 общински училища със 164 002 ученици през 2026 г.

Средствата могат да бъдат използвани за назначаване на образователни медиатори, социални работници и/или помощници на учителя, както и за възнаграждения за служители, включени в екипите за обхващане на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст. Възможно е да се заплаща и провеждане на допълнителни часове по български език.

Средствата са и за наемане на персонал, ангажиран с мерки за подпомагане на достъпа до образование и предотвратяване на риска от отпадане от образователната система на децата и учениците от уязвими групи.

Министерският съвет одобри и финансиране в размер на 242 157 евро за създаване и поддържане на приобщаваща и сигурна образователна среда в детски градини. Средствата се отпускат по Националната програма на МОН „Приобщаваща и сигурна образователна среда“.

С гласуваното финансиране 61 детски градини ще имат възможност да работят допълнително с над 8200 деца за подобряване на тяхната емоционална интелигентност, съпричастност и поставяне на лични граници. Предвидени са обучения и за над 780 педагогически специалисти. Подкрепа ще получат и над 12 000 родители чрез различни обществени инициативи, тематични срещи и събития.

Одобреното финансиране се отпуска по бюджетите на 34 общини, като необходимите средства са предвидени в рамките на изпълнението на националната програма.

Програмата насърчава създаването на съвременна образователна среда, която осигурява качествено образование и ефективна подкрепа за децата. **АЗ·БУКИ**

Снимка СООН

Мегалистите от Олимпиадата по физика

Медали по физика от престижни международни състезания

Снимка Пресцентър на МОН

Тимът от Международния турнир на младите физици

Пет медала (4 сребърни и един бронзов) спечелиха българските ученици от 56. международна олимпиада по физика (IPhO), съобщават от Сдружението на олимпийските отбори по природни науки. Олимпиадата се проведе в Букараманга, Колумбия.

Всички участници в отбора ни за олимпиадата се завръщат с отличия от най-престижното състезание по физика за гимназисти в света. Тази година в него се включват 370 участници от 87 държави.

Олимпиадата се провежда в два кръга. В първия учениците трябва да се справят с една експериментална задача, а във втория кръг решават три теоретични.

Със сребърни медали се окичват Светослав Арабов (X клас, МГ „Д-р Петър Берон, Варна), Йордан Петков (X клас, Американски колеж, София), Александър Николов (XII клас, Първа частна математическа гимназия) и Мирослав Драганов (X клас, ППМГ „Акад. Никола Обрешков“, Бургас). Бронзов медал спечели Петър Попов (XII клас, ПМГ „Яне Сандански“, Гоце Делчев).

Ръководители на националния отбор са проф. д.ф.н. Мирослав Абрашев и доц. д-р Нено Тодоров от Физическия факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“.

Международната олимпиада по физика се провежда от 1967 г., а България е сред страните основателки и участва във всички нейни издания досега. Всяка държава се представлява от до петима ученици, които преминават през теоретичен и експериментален кръг. Българските ученици са спечелили 155 медала от олимпиадата – 15 златни, 50 сребърни и 90 бронзови.

С отборни бронзови медали пък ни зарадваха представителите ни в Международния турнир на младите физици (IYPT), проведен в Швейцария. Българският отбор печели медали от турнира за трета поредна година. В него влизат Любослав Димов (X клас, МГ „Баба Тонка“, Русе), Станислав Янков (XI клас, Национална природо-математическа гимназия, София), Нора Георгиева (XI клас, НППМГ), Виктор Георгиев (X клас, НППМГ) и Елен Елинова (X клас, НППМГ).

В състезанието участниците влизат в ролята на истински учени. Вместо да се справят със стандартни задачи, те разработват решения на реални научни проблеми, представят ги пред международно жури и защитават идеите си в научни дискусии.

Ръководители на отбора са Мая Жекова (Физически факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“) и Даниела Иванова (МГ „Баба Тонка“, Русе). **АЗ-БУК**

Започва приемът на номинации за Националните награди за наука „Питагор 2026“

Министерството на образованието и науката обявява началото на процедурата по набиране на номинации за Националните награди за наука „Питагор“ за 2026 г., съобщава Пресцентърът на МОН.

Конкурсът, утвърдил се като най-престижното национално отличие за постижения в областта на научните изследвания, ще награди водещи български учени и научни комуникатори за техния съществен принос към развитието на науката и обществото.

Връчването на отличията ще се състои на официална церемония през октомври 2026 г. в навечерието на Деня на народните будители.

В изданието за 2026 г. отново ще бъде присъдена Голяма

награда „Питагор“ за цялостен научен принос. Ще бъдат отличени и утвърдени учени в областта на природните и инженерните науки, науките за живота и медицината, социалните и хуманитарните науки. В същите области ще бъдат наградени и млади учени. Отново ще бъде присъдено и отличие за комуникация на науката.

Голямата награда „Питагор“ за цялостен научен принос включва грамота, статуетка „Питагор“ и парична награда в размер на 8000 евро. Наградите в останалите категории включват грамота, плакет „Питагор“ и парична награда в размер на 5000 евро.

Повече информация за регламента на конкурса е публикувана на сайта на МОН в раздел „Наука“.

9987 ученици приети на първо класиране в столицата

Отново с най-висок минимален бал е Софийската математическа гимназия

Общо 9987 кандидат-гимназисти са класирани на първия етап от приема в VIII клас в София, показват данните на РУО – София-град, съобщава Пресцентърът на МОН.

Министерството на образованието и науката публикува на 14 юли първото класиране за прием в VIII клас, в което участват около 55 000 ученици от страната.

С най-висок минимален бал на първото класиране е Софийската математическа гимназия „Паисий Хилендарски“, където последният приет на него има бал от 481,25 точки (преди година той беше 487,5 точки). Следват 91. немска езикова гимназия „Проф. Константин Гълъбов“ с 462,50 точки, 164. гимназия с преподаване на испански език „Мигел де Сервантес“ – 454 точки, Технологично училище „Електронни системи“ към Техническия университет в София – 450,75 точки, Втора АЕГ „Томас Джеферсън“ – 444,5 точки, 73. СУПЧЕ „Владислав Граматик“ – 441,5 точки, Националната природо-математическа гимназия „Акад. Любомир Чакалов“ – 439,79 точки, Първа АЕГ – 434 точки, 51. СУ „Елисавета Багряна“ – 429,5 точки, и 9. ФЕГ „Алфонс дьо Ламартин“ – 423,5 точки.

Петима кандидат-гимназисти са постигнали максималния възможен бал от 500 точки. Четирима от тях са приети в Софийската математическа гимназия „Паисий Хилендарски“, а един – в 91. НЕГ „Проф. Константин Гълъбов“.

При профилираните паралелки най-желана е тази с интензивно изучаване на испански и втори чужд език английски в 164. ГПИЕ „Мигел де Сервантес“, която е посочена като първо желание 508 пъти. Следват паралелката с интензивно изучаване на немски и втори чужд език английски в 91. НЕГ с 454 първи желания и тази с интензивно изучаване на английски и втори чужд език испански във Втора АЕГ „Томас Джеферсън“ с 324 първи желания.

Сред професионалните специалности най-предпочитани са „Електронна търговия, маркетинг и реклама“ с английски език в Националната търговско-банкова гимназия, посочена 1508 пъти в заявленията, „Банково, застрахователно и осигурително дело“ в същото училище с 1256 посочвания, както и „Мениджмънт и икономика“ с английски и немски език в Националната финансово-стопанска гимназия, избрана 1146 пъти.

В София с най-висок минимален бал е паралелка с профил „Математика“ (математика и информатика) и разширено изучаване на немски език в Софийската математическа гимназия „Паисий Хилендарски“ – 485,75 точки от максималните 500 (486,5 т. за мъже и 485,75 т. за жени). Максималният бал тази година е 500 т. за жени и 499,5 т. за мъже. Това показват данните, публикувани от РУО – София-град.

Следват паралелка с математически профил (математика и физика) и разширено изучаване на английски език в СМГ – 483 точки, и паралелка с математически профил (математика и информатика) и английски език в Националната природо-математическа гимназия „Академик Любомир Чакалов“ – 481,25 точки.

Преди година начело по най-висок минимален бал на първите три места бяха математически паралелки в СМГ, като начело беше тази с профилиращи предмети математика и физика (АЕ) – 493,25 точки, пред тази с математика и информатика (АЕ) – 490,75 точки, и математика и физика (НЕ) – 490 точки.

Снимка РУО – София-град

В топ 10 тази година попадат още паралелка с математически профил и разширено изучаване на английски език в СМГ – 481,25 точки, паралелка с профил „Математика“ и немски език в НППМГ – 480,25 точки, паралелка с профил „Природни науки“ (АЕ, ХООС, БЗО) в НППМГ – 479,34 точки, паралелка с интензивно изучаване на испански език в 164. ГПИЕ „Мигел де Сервантес“ (втори език английски) – 474,5 точки, паралелка с профил „Интелигентни системи“ (АЕ, НЕ) в Технологично училище „Електронни системи“ към Техническия университет в София – 467,5 точки, паралелка с интензивно изучаване на испански език в 164. ГПИЕ „Мигел де Сервантес“ (втори език италиански) – 462,5 точки, и паралелка с интензивно изучаване на немски език в 91. немска езикова гимназия „Проф. Константин Гълъбов“ (втори език английски) – 462,5 точки.

В държавния план-прием за столицата са утвърдени общо 420 паралелки, от които 218 профилирани и 202 професионални. От класираните ученици 288 са от други области на страната.

За участие в първия етап на класирането в столицата са подадени 10 785 заявления. Некласирани в този етап са 798 кандидат-гимназисти. Те участват автоматично във втория етап.

Останалите могат да се запишат или да подадат заявление за участие в следващо класиране в периода 15 – 17 юли. Второто класиране ще бъде обявено на 21 юли. На 22 и 23 юли е записването на приетите на втория етап. От 27 до 28 юли се подават документи за третия етап на класирането за гимназиите, а до 5 август е обявяването на резултатите от четвъртия етап. **АЗ-БУК**

Бюджет 2026 – близо 5,6 млрд. евро за образование

Ръстът на разходите за сектора е 365,8 млн. евро

Снимка БТА

Министър Георги Вълчев представи разходите за образование, предвидени в проектобюджета

Малко под 5,6 млрд. евро е общият размер на разходите за сектор „Образование“ в законопроекта за държавния бюджет на Република България за 2026 г. Проектът влезе на 15 юли като първа точка в редовното пленарно заседание.

„Сумата представлява 4,5% от БВП“, заяви министърът на образованието и науката проф. Георги Вълчев при обсъждането на проектобюджета в ресорната парламентарна комисия.

Ръстът на разходите за образование спрямо 2025 г., когато в бюджета бяха заложили 5,234 млрд. евро, или 4,8 % от БВП, е в размер на 365,8 млн. евро.

За 2026 г. за системите на предучилищното и училищното образование и на висшето образование са разчетени допълнителни средства над тези за 2025 г. Те са за увеличението на възнагражденията на персонала с 5% от 1 януари 2026 г.; ръста на минималната работна заплата от 1 януари 2026 г. и на максималния осигурителен доход от 1 август 2026 г.; за ефекта от промените в натуралните показатели за финансиране на делегираните дейности по образование и за изплащане на увеличените размери на стипендиите на докторантите.

Осигурено е и допълнително финансиране на професионални гимназии, обучаващи ученици по защитени професии и такива с бъдещ недостиг на специалисти, в размер на 27,7 млн. евро, или с 1 млн. евро повече.

За изграждане, пристрояване, надстрояване и реконструкция на детски ясли, детски градини и училища са заложили 20 млн. евро. Толкова ще бъдат средствата, насочени и за изграждане и основен ремонт на спортни площадки и физкултурни салони в държавните и общинските училища. Намаляването по двете програми с общо 11,2 млн. евро спрямо 2025 г. поставя в риск разплащането на вече изпълнени и приети дейности и строително-монтажни работи, по думите на министър Георги Вълчев.

За подпомагане на равния достъп и подкрепа за личностно развитие на децата и учениците ще бъдат насочени 755,2 млн. евро. Средствата за изпълнение на национални програми за развитие на образованието са в размер на 120,9 млн. евро. От тях по бюджета на МОН 115 млн. евро, и 5,9 млн. евро в централния бюджет за дейностите по НП „Заедно в изкуствата и спорта“.

За неделните училища в чужбина са предвидени 9,2 млн. евро, или с 2,2 млн. евро повече от 2025 г.

Индикативният размер на разписаните средства от държавния бюджет за висше образование за 2026 г. е 983,6 млн. евро с включени разходи за инвестиции в материално-техническата база.

В сферата на висшето образование това е хроничен проблем. Следващите години трябва да привлечем много повече средства за капиталови разходи, тъй като дълги години не се инвестираше“, заяви просветният министър. И допълни, че ще се търсят и варианти за включване в различни европейски програми, по които да бъде осигурено допълнително финансиране.

Разчетените трансфери за държавните висши училища са в размер на 661,3 млн. евро. Средствата за издръжка на обучението нарастват с 36,9 млн. евро до 573,9 млн. евро. За присъщата научна и художественостворческа дейност и издаване на учебници и научни трудове са предвидени 6,7 млн. евро. Сред-

ствата за социално-битови дейности на студентите и докторантите са 71,6 млн. евро, в т.ч. 58,2 млн. евро за стипендии и 13,3 млн. евро за студентски столове и общежития.

Записани са и средства за саниране, ремонт и обзавеждане на студентските общежития, предоставени за управление на държавните висши училища и „Студентски столове и общежития“ ЕАД в размер на 15,5 млн. евро.

За наука в проектобюджета за 2026 г. са разчетени 519,6 млн. евро, или 0,4% от БВП, при 437,6 млн. евро (0,4% от БВП) за 2025 г.

Субсидията от държавния бюджет за Българската академия на науките нараства с 8,7 млн. евро, а за Селскостопанската академия – с 3,7 млн. евро.

Предвидените за 2026 г. средства за изпълнение на Националната стратегия за развитие на научните изследвания 2017 – 2030, включително Националната пътна карта за научна инфраструктура и национални научни програми, са в размер 35,8 млн. евро, или намаление от 20 млн. евро спрямо предходната година.

Проф. Вълчев посочи, че в момента се прави разчет дали всички поети ангажменти и предстоящи плащания могат да бъдат изпълнени. „Ако има проблем, ще водим допълнителни разговори, така че тези средства да бъдат осигурени“, увери просветният министър.

Той изрази и становището на МОН относно предложените законови промени със Законопроекта за държавния бюджет за 2026 г., които целят премахване на механизмите за автоматична индексация на възнагражденията или се ограничават действието (замразява) за 2026 г. на законови разпоредби за определяне на работните заплати на определени категории персонал въз основа на минималната или средната работна заплата за страната.

„В условията на ограничаване нарастването на разходите за възнаграждения за 2026 г. на заетите лица в бюджетната сфера МОН смята за приемлива разпоредбата на параграф 6, с която нормите на чл. 92, ал. 1-5 от Закона за висшето образование не се прилагат временно само за 2026 г., но категорично възразява по отношение на редакцията на параграф 7 в сегашния вид, който не предполага изключения за системата на образованието и науката“, обясни Вълчев.

МОН не подкрепя и направените предложения с §13 и §14 от преходните и заключителни разпоредби на проектобюджета, с които се предлага отпадането на нормативно гарантиран минимум на разходи за финансиране на системите на предучилищното и училищното образование и на висшето образование.

„Смятаме, че приемането на посочените разпоредби ще има сериозно негативно отражение върху образователната система и ще създаде рискове за устойчивото развитие на образованието и научните изследвания в България“, заяви проф. Георги Вълчев.

Министърът посочи още, че вече е започнал разговори с финансовия министър за бюджет 2027.

„Надявам се всички да придобием увереност, че образованието е приоритет. Финансовата стабилност и инвестирането в сферата на образованието ще ни дадат възможност да правим смислени реформи. В една тревожна система не могат да се правят реформи“, заяви проф. Вълчев. **АЗБУКИ**

Кампания на Института за български език – БАН и в „Аз-буки“

Правя прощъпулник

Маргарита КОТЕВА*

В българската народна традиция обичаят, с който се отбелязва прохаждането на дете, се нарича *прощъпулник*, *прищъпулник*, *престъпулка*, *пристъпулка*, като *прощъпулник* е възприето за книжовно название според многотомния „Речник на българския език“, а всички останали се употребяват само в диалектите. С думата *прощъпулник* се назовават също угощението и обредната питка, които се приготвят на този ден от семейството, както и самото дете, което прохажда. В преносен смисъл *прощъпулник* означава 'Начало, старт, първа публична изява в някаква дейност' или 'Човек, който започва нова професия, занимава се отскоро с нещо'. Названията *прощъпулник*, *прищъпулник*, *прищъпулка*, *прощъпулка* вероятно са производни от глаголите *щъпам*, *щъпам*, експресивни образувания за означаване на детско ходене, може би преосмислени по *пристъпулка*, *пристъпулник*, производни от глагола *пристъпя* (Български етимологичен речник. Т. 5 1999), а названието *престъпулка* произлиза от глагола *престъпвам* 'стъпвам, преминавам през нещо, обикновено праг на къща; прекрочвам' (Речник на българския език онлайн).

В българските диалекти са регистрирани множество названия на обредната питка, приготвяна при прохаждането на дете, които също са производни от различни глаголи за движение: от гл. *щъпам*, *щъпам* – *прещъпалска пита*, *прищъпална пита*, *прищъпулка*, *прощъпулка*; от гл. *престъпвам* – *престъпалница*, *престъпалка*, *престъпалник*, *престъпулник*. Тази питка според обичая се приготвя само от пшенично брашно от майката или от друг близък на семейството, който задължително е с двамата живи родители. По време на празника тя се търкулва пред детето, за да може то само да тръгне след нея като знак, че вече е проходило. Обичаят е известен също и с гадаене за бъдещата професия на детето, което трябва да избере един от символните предмети, погребени предварително пред него.

* Д-р Маргарита Котева е главен асистент в Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ към Българската академия на науките.

Кюстендилски талант с топ резултат на „Математика без граници“

Северина ДИМИТРОВА

Историческо постижение записа третокласникът Виктор Петров от Шесто ОУ „Св. Паисий Хилендарски“ в Кюстендил. На финала на Международния турнир „Математика без граници“, проведен в Несебър, той спечели златен медал с максималните 40 от 40 точки. Резултатът го превърна в единствения участник от III клас с пълен актив точки сред над 1000 състезатели от 11 държави.

Постижението му е значимо и в мащаба на цялото състезание. Сред участниците от I до XII клас само трима състезатели достигат максималния резултат. Безупречното представяне на Виктор Петров, в съчетание с отличия резултат от полуфинала, му донесе и най-високото индивидуално отличие – Златната купа на победителя, която се присъжда на тримата най-добри представители на всяка държава.

С убедително представяне във финала се отличиха и неговите съученици Християн Иванов и Борис Стоименов. Тримата ученици от III клас на Шесто ОУ „Св. Паисий Хилендарски“ се справиха с едни от най-предизвикателните задачи в международната надпревара, като очакват официалното потвърждение на заслужените си сребърни медали.

Зад този успех стои и всеотдайната работа на тяхната преподавателка Галина Александрова, която с последователност, професионализъм и високи изисквания развива математическия потенциал на своите ученици и ги извежда до престижни международни отличия.

Постижението на Виктор Петров е и още едно доказателство, че българските ученици могат да бъдат сред най-добрите в света.

Ученици и студенти ще работят в детските градини

Снимка Община – Бургас

Дона МИТЕВА

Две стажантски програми, насочени към студенти в сферите на образованието и здравеопазването стартират в Бургас. Те ще дадат възможност на младите хора да придобият практически опит в реална работна среда. Община Бургас продължава и това лято последователната си политика за подкрепа на младите хора и създаване на възможности за тяхната професионална реализация.

Инициативата „Заедно за образованието“ е предназначена за студенти от педагогическите специалности на Бургаския свободен университет и Университета „Проф. д-р Асен Златаров“. Бъдещите учители могат да работят в детските градини, където да придобият практически опит и да се запознаят отблизо с професията.

В програмата участват студенти със завършен трети и четвърти курс от специалностите „Предучилищна и начална училищна педагогика“, „Начална училищна педагогика и чужд език“ и „Предучилищна педагогика и чужд език“.

Стажът започна от 1 юли и ще продължи до 31 август. Всеки желаещ има възможност да се запише за срок не по-кратък от един месец. Участниците ще получават възнаграждение в размер на 90% от основното месечно възнаграждение за длъжност „учител“.

Програмата е насочена както към подпомагане на професионалната подготовка на бъдещите педагози, така и към осигуряване на допълнителна подкрепа за детските градини през летния период. За никого не е тайна, че през топлите месеци, когато всички искат да излязат в отпуск, учителите там не достигат.

Втората стажантска програма е насочена към студентите по медицина и здравни грижи. Те имат възможност да стажуват в здравните кабинети към детски градини, в самостоятелните детски ясли и яслени групи също на територията на община Бургас.

Право на участие имат студенти от факултетите „Обществено здраве“ и „Медицина“ към Университета „Проф. д-р Асен Златаров“, обучаващи се в специалностите „Лекар“, „Лекарски асистент“ и „Медицинска сестра“.

Участват студенти след успешно завършен втори курс по специалност „Медицинска сестра“ и след успешно завършен трети или четвърти курс по специалностите „Лекарски асистент“ и „Лекар“.

Чрез двете програми се създават реални възможности за професионално развитие на младите хора и същевременно се подпомагат системите на образованието и здравеопазването с мотивирани бъдещи специалисти.

Не са забравени и учениците. За поредна година започна записването за общинската програма „Прочети ми приказка“. Тя е сред най-харесваните и търсени летни образователни инициативи. И отново е насочена към децата в детските градини.

Програмата дава шанс на ученици от бургаските училища да се превърнат в истински посланици на любовта към книгите и четенето.

В инициативата се включват ученици от VII до IX клас, завършен през настоящата учебна година, които желаят да четат любими приказки на децата. Заявките се подаваха до края на юни.

Програмата „Прочети ми приказка“ се реализира успешно вече няколко поредни години и се радва на голям интерес както от страна на учениците доброволци, така и на най-малките бургаслии. Произведенията, които се четат, са съобразени с възрастта на децата и се подбират с помощта на педагогическите специалисти в детските градини.

Чрез срещите с по-големите си приятели малчуганите се докосват до вълшебния свят на приказките, развиват въображението си и обогатяват речниковия си запас.

Когато добрите идеи се споделят

За пети път РУО – София-област, провежда научно-практическа конференция „Дигиталната трансформация в образованието“

Петя НИКОЛОВА

Споделените практики – видео подкаст „Споко, четем“ на ППМГ „Акад. проф. д-р Асен Златаров“ – Ботевград, и „Интегриран STE(A)M проект „Соларна енергия“ на 2. АЕГ „Томас Джеферсън“ в София, поделиха сладката награда за най-добра педагогическа практика – шоколадов плакет, изработен от свогенската ПГ „Велизар Пеев“, на V научно-практическа конференция на РУО – София-област, „Дигиталната трансформация в образованието“.

За първи път в края на форума участниците имаха възможност да гласуват за най-добра практика, представена на конференцията, като двете презентации получиха равен брой точки.

Любопитният подкаст на ботевградското училище за ролята на книгата – „Споко, четем“, бе представен от учителя по ИТ и информатика Филип Зуберски. Четиримата преподаватели от софийската 2. АЕГ – Мариана Бошнакова, Соня Кунчева, Надежда Алексиева и Димитър Тодоров, пък привлякоха вниманието на присъстващите върху соларната енергия.

Освен сладката награда в V конференция на РУО – София-област, посветена на дигитализацията в обучението, имаше още два развлекателни момента.

Робот асистент разказа няколко анекдота, провокирайки чувството за хумор на експертите, осъществяващи проверки в образователните институции. И още: най-младият участник в конференцията – Димитър Иванов, вече приет в Техническият университет в София, показа, че се вълнува не само от схеми, изчисления и иновативни решения, но и от музика. Той изненада с изпълнение на китара, акомпанирайки на своята съученичка Яна – и двамата част от сформирания в Професионалната гимназия в Своге музикална група Class of Fun.

Свогенската ПГ „Велизар Пеев“ показа и на този форум, че тежи на мястото си. Екип учители от гимназията – Христина Манолова, Мерилин Андреева и Красимир Манков, влязоха успешно в ролята на водещи на събитието.

Форумът се осъществява в партньорство с Националната спортна академия „Васил Левски“, Техническият университет – София, Националният STEM център и Софийския университет „Св. Климент Охридски“.

В присъствието на ректора на Спортната академия проф. Красимир Петков, д.н., в НСА се събраха директори и преподаватели от университети, училища и детски градини от страната, за да споделят опит и да представят добри практики в няколко направления: „Използване на изкуствен интелект в образователния процес“, „Креативна образователна STEM среда в образователните институции“, „Изграждане на дигитална компетентност и медийна грамотност у учениците. Превенция на кибертормоза. Киберсигурност в интернет“, „Създаване на интерактивни, мултимедийни и интернет свързани учебни ресурси“ и „Дигитализация в организацията и управлението на про-

Снимка РУО – София-област

Участниците в конференцията

цесите в образователните институции“.

Конференцията откри Йордан Томов, началник на РУО – София-област. Той сподели удовлетворението си, че за петте години, откакто Регионалното управление предоставя трибуна за споделяне на добри практики за дигитални решения в обучението, успешно се изгражда устойчива среда за развиване на сътрудничество и партньорство между средното и висшето образование.

Интерес с докладите си предизвикаха доц. Корнелия Найденова от Факултет „Педагогика“ на НСА, доц. д-р Аделина Алексиева-Петрова от Факултета по индустриални технологии на ТУ – София, доц. Йоаннис Патиас от Факултета по математика и информатика на Софийския университет, и Светлана Михайлова – мениджър „Дигитална трансформация Централна и Източна Европа“ от Google for Education.

Проф. Найден Шиваров – директор на Националния STEM център, приветства участниците и говори по темата „Стратегия за STEM образование“. Той призова директорите на образователните институции да използват пълноценно новооткритите технологични центрове, насърчавайки ги и с подготвящото се национално STEM състезание.

„В Пирдоп, Горна Малина и село Искрец от община Своге използват приложение с дигитални решения в обучението по физическо възпитание и спорт“, обяви доц. Корнелия Найденова от Националната спортна академия.

В презентацията си „Дигитални технологии в обучението по физическо възпитание“ тя засегна и темата за самооценяването. Тя се позова на факта, че самооценката е предмет на много софтуерни продукти и ако научим учениците да боравят с тях, ще отпадне въпросът „защо имам такава оценка“.

„Можем да използваме дигитални дневници, видео портфолиа на учениците и всеки от тях да ги използва, за да направи анализ на резултатите си и да постави сам оценката си. Но за да променим учениците, трябва да променим първо себе си като учители. Образованието трябва да бъде много по интензивно дигитализирано, за да преодолеем възрастовите и поколенческите различия“, каза доц. Найденова. Тя сподели още наложилите се напоследък извод, че „учителите, които

използват дигиталните технологии, ще заместят тези, които не ги използват“.

За класификацията на образователните цели, по-популярна като „таксономия на Блум“, припомни доц. д-р Аделина Алексиева-Петрова от ТУ – София. Най-често даваният пример за таксономията на психолога Бенджамин Блум е способността да разбираш и анализираш материята. Защото, за да приложиш каквото и да е, е необходимо да го разбираш, а за да го оцениш, е нужен анализ. И ученето става чрез надграждане на предишното ниво, стъпка по стъпка.

Доц. Петрова разказа за проекта ChatToCaseStudy и използването на чатбот за асистент в обучението на студентите. Проектът вече е спечелил финансиране и България работи върху него в партньорство с Гърция, Латвия и Португалия. Въпреки че преподавателите определят границите на намесата на чатбота, помощта му е широкообхватна. Предоставя възможност за качване на учебни материали, създаване на реалистични сценарии, генериране на задачи и настройването им, присъединяване на студентите към курсове и най-важното – обучаващите се сами анализират процеса.

„Изкуственият интелект е ефективен само ако всички страни в образованието участват“, каза Светлана Михайлова от Google for Education. Въпреки сериозното навлизане на дигиталните помощници в образованието тя призова да запазим радостта от ученето и от това, че научаваме всеки ден нещо ново.

В тематичните панели за иновативните си подходи и използването на дигиталните технологии в учебната програма разказаха представители на ПГ по туризъм и ППМГ „Константин Фотинов“ в Самоков, 2. АЕГ „Томас Джеферсън“ и 19. СУ „Емилиан Станев“ в София, СУ „Св. св. Кирил и Методий“ – с. Куртово Конаре, област Пловдив, СУ „Св. св. Кирил и Методий“ – Сливница, ОУ „Христо Смирненски“ – Карнобат, Професионалната агротехническа гимназия „Н. Й. Вапцаров“ и ПГО „Елисавета Багряна“ от Бяла Слатина, ППМГ „Акад. проф. д-р Асен Златаров“ и ОУ „Н. Й. Вапцаров“ от Ботевград, ДГ „Слънце“ – Златица, СУ „Васил Левски“ – Елин Пелин, и ПГ „Велизар Пеев“ в Своге.

За пета поредна година конкурсът „Добрите практики на фокус“ събира, описва и популяризира новаторски примери от работата на учителите в България. Организатори са фондацията „Заедно в час“ и образователният сайт prepodavame.bg. Тази година акцентът е поставен върху STEM образованието, което преобразява учебния процес, като свързва знанието с реални проблеми и решения.

Национално издателство „Аз-буки“ продължава да представя добри идеи на учители от страната, тъй като вярва, че споделянето им в педагогическата общност променя образователната система.

В този брой представяме Елена Шабан – учител по приложни изкуства и професионална подготовка в Професионалната гимназия по кожени изделия и текстил „Д-р Иван Богоров“ в Пловдив. С практиката си „Изкуственият интелект в часовете по дизайн: Когато традицията среща бъдещето“ тя печели специалната награда на SiteGround за използване на изкуствен интелект в образованието.

Диляна КОЧЕВА

Исках да покажа, че традиционното рисуване и новите технологии не си противоречат. Дори точно обратното. Те могат да се допълват и да направят учебния процес много по-интересен за учениците“, разказва пред „Аз-буки“ Елена Шабан. Идеята за иновативната ѝ практика в класната стая се заражда след обучение по изкуствен интелект. Вместо технологията да остане абстрактно понятие, преподавателката решава да я превърне в инструмент, който учениците да използват в часовете по професионална подготовка.

„Те рисуват своите модели – рокли, ризи, панталони. След това снимат скицата и започва другата част от работата. Целта е да се научат как правилно да създадат промпт (текстова инструкция – б.а.). Именно той определя начина, по който изкуственият интелект ще визуализира тяхната идея“, обяснява тя.

Практиката преминава през няколко последователни етапа. Първо учениците се запознават с начина, по който работят генеративните AI платформи, и научават как се формулират точни текстови команди. След това изработват авторски скици на облекла по различни теми, като акцентът е върху композицията, пропорциите и художествената идея.

Следва дигитализацията на рисунките и най-важната част от процеса, а именно – превръщането на художественото описание в добре структуриран промпт. Учениците описват вида на дрехата, материята, цветовете, стила и всеки детайл, който искат да бъде пресъздаден.

„Разглеждаме различни варианти – дали визията да бъде елегантна, спортна или екстравагантна. Много важно е промптът да бъде достатъчно точен, за да получим изображение, което максимално да се доближава до авторската идея“, казва Шабан.

След генерирането на изображението започва любимата част от процеса за гимназистите – сравнението между първоначалната рисунка и създадената от изкуствения интелект визуализация. Именно тук учениците анализират как алгоритъмът е интерпретирал техния дизайн и доколко крайният резултат съответства на първоначалния замисъл.

„Идеята трябва да идва от учениците. Изкуственият интелект само помага тя да бъде много по-бързо визуализирана. Той не трябва да бъде заместител на човешкото въображение“, категорична е учителката. Вярва, че най-важният урок не е свързан с това учениците да се научат да работят с технологиите, а с развиването на творческото мислене и креативност у всеки от тях.

Снимки: Личен архив

Учениците трябва да ползват изкуствения интелект като инструмент за работа, а не като заместител на собствените им идеи

От скицата до виртуалния подиум

Ученици в ПГ по кожени изделия и текстил в Пловдив, подкрепяни от своята учителка Елена Шабан, превръщат модните си идеи във фотореалистични модели с помощта на изкуствен интелект

Елена Шабан

Според преподавателката подобен подход позволява младите дизайнери да експериментират още преди да започнат изработката на дрехата.

„Можем веднага да видим как ще изглежда даден модел, ако е от сатен, органза, лен или памук. Така учениците сравняват различните варианти и много по-лесно вземат решения за бъдещата реализация на проекта“, обяснява Шабан.

Резултатите от практиката показват, че всички ученици успешно завършват проектите си, като създават общи пана с първоначалната скица и AI визуализацията. Над 80% от тях споделят, че интересът им към предмета „Дизайн на облекло“ се е повишил след въвеждането на новия подход.

„Виждам цялостна промяна в отношението им към учебния процес. Желанието им да участват в конкурси и да развиват идеите си, значително нарасна“, казва преподавателката.

На мнение е, че днешните ученици, така или иначе, използват изкуствен интелект, но често не знаят как да го правят правилно. Точно затова новата роля на училището е да ги научи как да боравят с него разумно и той да се превърне в техен помощник, а не в заместител.

„Моята цел е да ги науча не просто да използват изкуствения интелект, а да мислят, когато работят с него. Той трябва да бъде инструмент, а не заместител на собствените им идеи“, подчертава Елена Шабан.

За самата преподавателка този проект има и много личен смисъл – тя е възпитаничка на гимназията, в която днес преподава. „Моята учителка Снежана Фурнаджиева ми помогна да открия, че това е моят път. Искам и аз да направя същото за учениците си, като им помогна да открият призванието си“, казва Шабан.

Спомня си колко много ѝ е помогнала любимата учителка. Тя я подготвя безвъзмездно за кандидатстването в университета и ѝ помага да се справи.

Именно стремежът да свърже традиционното художествено образование със съвременните технологии, превръща практиката на Елена Шабан в пример за успешно интегриране на изкуствения интелект в професионалното обучение. Тя вече е представена и на международен научен форум – 16-ия международен балкански

конгрес по образование и наука в Одрин, където тя представя възможностите на изкуствения интелект като инструмент за творческо обучение.

Съвсем наскоро заедно с учениците си организират и изложба в сградата на училището. Там пред очите на всички възпитаници и преподаватели показват своите проекти.

Преди да се завърне в родното училище, Шабан работи като учител по изобразително изкуство в други две училища.

„Добре осъзнавам, че не на всеки ученик любимият му предмет е изобразителното изкуство. Не всеки умее да рисува или да съчетава цветовете, но всеки може да оцени красивото“, казва тя. В часовете запознава гимназистите и с различни платформи, като Pinterest например, които могат да им помогнат с идеи за различни неща – от учебен проект, до комбинация на дрехи и обзавеждане у дома.

Колкото до това как се престрашава да участва за първи път в конкурса „Добрите практики на фокус“, отговаря: „Когато видях, че има категория за изкуствения интелект, реших да участвам. Помислих си, че това, което съм направила, може да се хареса и да бъде от полза и на други учители. И в крайна сметка, ако не бях опитала, как щях да разбера“.

Отличието, което получава, определено много приятно я изненадва. То носи лично и професионално удовлетворение и стимул – да продължи да надгражда постигнатото до момента.

Снимка Олег Попов

Момент от церемонията по тържественото връчване на наградите „Свети Иван Рилски“ (Милен Наков е крайният вляво)

Зина СОКОЛОВА

Милен Наков е директор на Центъра за специална образователна подкрепа „Петко Рачев Славейков“ в Плевен. Председател е на Националната асоциация на работещите в тези центрове. Тази година той бе удостоен с наградата „Свети Иван Рилски“ на Министерството на образованието и науката, учредена през 2006 година. Милен Наков от дълги години прилага новаторски и иновативен подход в своята работа, ефективно сътрудничи с родителската общност, училищното настоятелство, социалните партньори и неправителствени организации. Центърът популяризира работещи модели и добри практики в обучението за подкрепа на ученици със специални образователни потребности и множество увреждания.

През 2025 г. Центърът завоюва първо място в организираните за първи път национални награди за приобщаващо образование за изключителни постижения и принос в областта на приобщаващото образование в България.

„Целият ми трудов път, вече четиридесет години, е отдаден на специалното образование – казва Милен Наков. – И като специален педагог, и като директор, винаги съм следвал едно основно правило – да бъда добър човек. Но повярвайте, специалният педагог е учител и още нещо.“

Каузата на Милен Наков е тези деца да имат равен достъп и право на обучение и подкрепа. В неговия екип има 29 специалисти – специални педагози и много млади хора, назначени през последните години. Директорът обяснява, че при него идват още от студентската скамейка с желание да работят. Това, което екипът му постига за тези десет години след преобразуването в Център за специална образователна подкрепа, е да

популяризира идеята, че децата с множество увреждания могат също да се образуват и да усвоят различни умения.

И техните родители да повярват на много по-ранен етап, още преди да тръгнат на училище в първи клас, че трябва да отидат и да споделят тревогата и притеснението си със специалистите. Така заедно с тях ще започнат да изграждат правила и да поставят граници в общуването, които по необясними причини имат своите затруднения.

Така, с подходите на специалното образование, Милен Наков и колегите му успяват да постигнат личностно развитие, личностно себепознаване и себепогрижване. Децата, дори и да са невербални, разбират и могат да изпълняват инструкции с помощта на допълваща и алтернативна комуникация. Това са подпомагащи технологии – например управление на компютър с поглед. За радост на педагозите, този софтуер е изграден и преработен от наши психолози и има български четец. Така че даденият символ говори на български език и детето не само вижда символ

ла, но чува и неговото име. Така се изграждат навики за общуване между връстници.

„Повярвайте, толкова е интересен и забавен разговорът между тях – подчертава Милен Наков. – Но най-важното е, когато майката чуе, че детето я назовава по име с помощта на този софтуер, казва й „мамо“. И това е много вълнуващо.“

В практиката на екипа е разработен и въведен и иновативният метод „Живи интерактивни листове“, предназначен за проверка и оценка на знанията, уменията и компетентностите на ученици със специални образователни потребности и множество увреждания от I – IV клас по учебните предмети, заложили в индивидуалния учебен план. Чрез него се осигурява по-достъпна, визуална и интерактивна форма за проследяване на учебния напредък.

Милен Наков е благодарен, че има институции, които наблюдават работата на целия екип. Той приема тази награда като комплексна за работата на Центъра. И е доволен, че успяват и надграждат образователната институция. Те първи в страната апробират тази система, преди още да бъдат преобразувани. С влизането в сила на закона от учебната 2016/2017 г. работят и като Помощно училище „П. Р. Славейков“, и като Център за специална образователна подкрепа „П. Р. Славейков“. Но не е имало сблъсък между старото новото. Другият модел е помощното училище „Проф. Димитър Кацаров“, или сега Център за специална образователна подкрепа „Проф. Димитър Кацаров“ в София.

„Така че, като структура, се различаваме и нашите специализирани кабинети са разположени из целия учебен корпус, а не са отделени като самостоятелен терапевтичен център – казва специалистът. – Моето разбиране е, че детето трябва да се обучава като своите връстници, с допълнителна подкрепа от специалисти, психолози, логопеди и рехабилитатори.“ Водещото в целия този процес е обучението, а рехабилитацията и терапевтичната подкрепа са допълнение.

Любопитно е, че Милен Наков навремето е завършил математика и физика. Няма никаква престава, че съществуват специални училища. Тези деца по това време остават скрити за обществото до 2006 г. Но след завършване на висшето си образование задължително трябва да започна някъде работа. Такива са законите. А място за преподавател по математика и физика в града няма. Накрая

се намира свободно място в помощното училище в Берковица. От това, което вижда, остава изумен. Започва да разпитва какво е това училище. Директорът го увещава, че догодина ще се освободи място по математика. Постъпвайки на работа година по-късно, още на следващата година Наков записва и магистратура в Софийския университет по дефектология. На въпроса защо, отговаря, че го пленяват децата, както и възможността да им помогне. Убеден е, че когато човек вижда, че може да им помогне, те вярват в него. Добре е да се тръгне от тяхното ниско ниво, а не с високопарни академични познания.

„Те трябва да формират умения за ежедневните дейности и да бъдат полезни първо на себе си, след това на семейството. И да не са зависими някой да ги обгрижва – уточнява Наков. – Това са най-важните практически неща, които това дете трябва да може – да се себепознава и себепогрижва.“

Но успяваме

да формираме и личностни умения, с които могат да се реализират на пазара на труда.

Щастлив съм, че тази година от завършилите ученици двама успешно издържаха държавния изпит – част по теория и част по практика на професията и специалността.“

След седми клас в Центъра предлагат професионално обучение по две професии – работник в производството на облекло и работник в заведенията за хранене и развлечения. Бивши възпитаници отпреди преобразуването ни, се реализират на пазара на труда. Те работят почти във всички шивашки фирми и в много заведения за хранене и развлечения.

Милен Наков никога не се е колебал в избора си на професия. За него успехът е да покажеш пред обществото, че тези деца могат да се справят като всички останали. Той е категоричен, че трябва да се научим да живеем заедно, особено с децата от аутистичния спектър, които се срещат много в последните години. Това е истинско предизвикателство специално за образованието. И те са толкова различни. Те искат много грижи, много разбиране и подкрепа.

Има ли „трудни“ родители? Как се разбира с тях?

Няма такива родители, категоричен е ди-

ректорът. По-скоро това са хора, които трудно приемат проблема. И когато един родител не е приел проблема, той си е сложил една бариера, една преграда и не иска да знае за неговото съществуване. Мисли си, че преградата е невидима, че не се усеща. Подобно поведение рефлектира. В този ред на мисли, колкото и той да е сложил преградата и да си е направил маска, че няма проблем неговото дете, то рефлектира върху детето.

„Винаги откровено съм разговарял с родителите, когато вече дойдат при нас и се чудят, чули от други родители или насочени от ресурсни учители, от преките учители в общото образование. Казвам им: „Напълно разбирам, че имате притеснения за затрудненията на вашето дете. Но тук заедно с вас ще работим то да бъде щастливо, а в по-късен етап вие ще бъдете щастливи“. Тук те се усмихват и тръгваме заедно да работим за личностното развитие на детето, действително да получи това личностно „Аз“, тази вяра в себе си, че може да се справи.“

Няма дете, независимо от вида и степента на увреждането, което да не може да бъде обучено на нещо, категорични са педагозите. Има дребни елементи, които те формират като умения и детето се чувства действително щастливо, изпитва истинска увереност. Трудните моменти са комплексни. През всичките тия години това е неразбирането от нас „нормалните“, че

тези деца имат нужда не от съжаление, а от отношение.

Отношение, което е адекватно между всички нас, хората. А не със съжаление, което отива към пренебрежение и неприемане.

„Броят на децата със СОП нараства. Родителите на деца със затруднения, не само в България, започват повече да се интересуват, да обръщат внимание какво е нужно те самите да направят за своето дете, да търсят специалисти – казва Милен Наков. – Тогава, преди 20 години, ние си отворихме нашата специална образователна институция за скритите деца, за които пък родителите им си бяха вменили, че са виновни. И тези деца седяха въщи, дори съседите не подозират, че изобщо съществуват. Дължници сме на тези деца. Никой не е застрахован от подобна съдба. Хората, различни от нас, по една или друга причина, не са виновни за своето състояние.“

С любопитство към бъдещето

ОУ „Христо Ботев“ в бургаския кв. „Долно Езерово“ откри STEM център, насочен към природни науки, математика, информатика и технологии

Диляна КОЧЕВА

Основно училище „Христо Ботев“ в бургаския кв. „Долно Езерово“ откри своя STEM център под мотото „С любопитство към бъдещето“. Новото образователно пространство обединява лаборатория по природни науки, пространство за роботика, дигитални технологии и изследователски зони, оборудвани със съвременна техника. В тях учениците ще изучават природни науки, математика, информатика и технологии чрез практически задачи, експерименти и работа по реални проекти.

Вместо традиционна церемония екипът на училището превръща откриването на новата технологична среда в интерактивно пътешествие между традициите и технологиите.

„Искахме хората не просто да разгледат новите кабинети, а да усетят какво ще се случва в тях всеки ден“, разказва пред „Аз-буки“ директорът на училището Румяна Петкова. Така се ражда идеята за своеобразната мисия „С любопитство към бъдещето“, в която всяка следваща спирка разкрива различна страна на STEM обучението.

Още преди гостите да прекратят училищния двор, ги посрещат ученици в народни носии с питка, стрък лавандула и възстановка на стари български обичаи. Децата разказват за билките и тяхната символика, наричат за здраве и показват, че знанието има своите корени далеч преди съвременните технологии.

И точно когато всичко изглежда като традиционен фолклорен празник, атмосферата рязко се променя. Футуристичен звуков сигнал прекъсва музиката и прозвучава роботизиран глас.

„Засичам дата... Традиции... Мъдрост... Корените са открити. Кодът е разчетен. С любопитство към бъдещето“ – с тези думи на работа започва необичайното пътешествие във времето.

Специално създаден виртуален роботизиран асистент повежда гостите през поредица от мисии. Всяка успешно изпълнена задача отключва следващата, а всяко ново пространство разказва различна история за науката.

Първата спирка отвежда посетителите в света на роботиката. Там учениците показват как сами програмират различни устройства с помощта на платките Micro:bit.

„На пръв поглед, това са малки електронни устройства, но в ръцете на децата те се превръщат в интелигентни решения на реални задачи“, обяснява моята събеседница.

Първата демонстрация представлява интерактивна музикална кутия. Чрез програмиране на вградения зумер и бутоните учениците създават дигитален музикален инструмент, който изпълнява различни мелодии според избраните команди.

Следва модел на охранителна система. Благодарение на вградения акселерометър Micro:bit отчита всяко движение или накланяне и веднага активира светлинен и звуков сигнал.

Третият проект показва как малка платка може да се превърне в компактна метеорологична станция. Вграденият термометър измерва температурата в реално време, а данните се визуализират моментално на дисплея.

Кулинацията идва с роботите Fable и VRV+, които автономно преминават през специално изградено трасе с препятствия. Те поздравяват гостите, демонстрирайки възможностите на съвременната образователна роботика.

Но още преди посетителите да успеят да зададат следващия въпрос, виртуални-

Снимки ОУ „Христо Ботев“ – кв. „Долно Езерово“

Възстановка на български обичаи

Работата с колбите и епруветките увлича децата

Новият STEM център е оборудван със съвременна апаратура

ят асистент вече ги насочва към новата мисия с думите: „Роботите не създават знанието сами. Всяко откритие започва с наблюдение“.

Следващата спирка е светът на микроскопите. На всяка лабораторна маса учениците са подготвили различни образци за наблюдение. Сред тях са соленоводна артемия, едноклетъчни водорасли, спирulina, растителни тъкани и микроскопски препарати.

„Всеки гост имаше възможността да седне зад микроскопа и да види какво има в пробата“, казва Петкова.

В същото помещение са подредени макети и проекти, разработени от учениците. Част от тях вече са намерили реално приложение в училищната среда. Става въпрос за проекти за оформление на двора, пространства за отдих, зелени кътове и функционални решения, които показват как детските идеи постепенно се превръщат в реалност.

Следващата мисия извежда гостите навън. Училището разполага с автоматизирана метеорологична станция, която непрекъснато отчита температурата, влажността на въздуха и на почвата и предупреждава за очаквани интензивни

валежи или градушки.

До нея се намира интелигентен парник с автоматична напоителна система. В саксиите учениците отглеждат ягоди, малини, чушки и различни зеленчуци, като сами наблюдават развитието им и анализират получените данни.

„Това, което някога е било предположение, днес е информация“, напомня роботизираният асистент, докато учениците вземат проба от почвата и се отправят към лабораторията.

В STEM лабораторията започва истинската научна работа. Учениците от VI и VII клас първо разтварят почвената проба във вода и внимателно я филтрират. След това извършват последователни химични анализи.

С реактива на Фройд изследват съдържанието на нитрати. С реактива на Неслер и разтвор на натриева основа проверяват наличието на амониак. Чрез солна киселина и бариев хлорид търсят сулфати. Получените резултати показват минимални следи от изследваните вещества и учениците стигат до извода, че почвата е чиста и подходяща за отглеждане на растения.

По време на втория експеримент децата използват природен индикатор, който

сами са приготвили, за да определят киселинността на различни разтвори. В контакт със солна, оцетна и лимонена киселина, както и с натриева основа и разтвор на сода индикаторът променя цвета си според стойността на pH. Промените се проследяват едновременно с лакмусови ленти и дигитален pH-метър, а експериментът доказва, че създаденият от учениците индикатор работи успешно в целия диапазон от pH 1 до pH 14.

Новият STEM център е оборудван и със специализирани комплекти за изучаване на възобновяемите енергийни източници. С тях учениците могат сами да конструират електрически вериги, които използват слънчева, вятърна, водна или химическа енергия за захранване на електромотори, часовници и други устройства.

Друг комплект демонстрира как електроенергията се преобразува в движение, светлина, звук и магнитно поле. Благодарение на големия брой елементи целият клас може да работи едновременно в малки екипи, като съчетава знанията по физика, технологии и предприемачество.

Финалът на необичайното пътешествие отвежда гостите пред интерактивен под с мисията Save the Planet. На екрана се появява океан, замърсен с отпадъци. Учениците трябва да ги премахнат, за да върнат живота на морските обитатели.

След изпълнената задача роботът съобщава, че всички мисии са приключили успешно. Традиция, роботика, наблюдение, изследване, екология и технологии вече са обединени в обща система. Остава последната команда. Две деца застават пред огромен виртуален бутон с надпис „Активирай бъдещето“. Тогава започва обратно броене. Вместо тържествено прерязване на лента екранът се изпълва със светлини и конфети, а виртуалният асистент произнася най-важното послание на целия сценарий: „За изпълнението на тази мисия най-важният елемент не е роботът, не е компютърът и не е изкуственият интелект. Най-важното е човешкото любопитство“.

Именно това е философията на новия STEM център в ОУ „Христо Ботев“.

„Бъдещето не се активира с бутон. То се създава всеки ден – с любопитство, с труд, с мечти и с вяра в нашите деца. Истинската стойност на STEM не е в модерното оборудване, а в това, че кара децата да задават въпроси, да търсят доказателства, да експериментират и сами да откриват отговорите. Именно от това започва всяко бъдеще – от едно детско любопитство“, завършва директорката Румяна Петкова.

Европейската комисия ще представи след края на лятото законодателно предложение за ограничаване достъпа на деца до социалните мрежи, събщи председателят на Комисията Урсула фон дер Лайен. Тя представи Доклад за безопасността на децата онлайн заедно със съпредседателите на специалната експертна група за безопасност на децата в интернет – д-р Мария Мелхиор, директор по изследванията във Френския национален институт за здравеопазване и медицински изследвания (INSERM), и проф. д-р Йорг М. Фегерт, медицински директор на Департамента по детско-юношеска психиатрия, психосоматика и психотерапия към Университетската болница в Улм, ФРГ.

Създаването на групата беше обявено в речта за състоянието на Съюза през 2025 г. с цел разработване на европейски подход за гарантиране безопасността на децата онлайн. Докладът представя предизвикателствата, свързани с децата онлайн, както и препоръки за по-добрата им защита и за съобразено с възрастта им използване на социалните медии и цифрови услуги.

„Настоящият доклад идва в уникално време на възможности. Чухме мнението на родители, възпитатели, експерти и на самите млади хора. Чухме опита на партньори като Австралия, както и на държавите членки. Сега се нуждаем от действия на европейско равнище. Ще разгледаме внимателно настоящия доклад и препоръките. И ще представим предложение след лятото“, заяви при представянето на доклада председателят на ЕК Урсула фон дер Лайен.

Тя коментира още, че ако искаме да защитим детството, трябва да се започне оттам, където рисковете са най-големи. Затова и първостепенна задача е да се определи кои видове платформи са вредни за децата.

„Данните показват, че това са предимно социалните мрежи, но и други услуги, които съдържат неподходящи за възрастта функции или механизми, създаващи зависимост. Можем да ги определим като „социални мрежи плюс“. След като ясно дефинираме тази категория, смятам, че трябва да обмислим поетапен и постепенен достъп за различните възрастови групи. Защото детството не може да чака. А когато веднъж отминем, не можем да го върнем“, каза Фон дер Лайен.

По думите ѝ в Европа младите хора прекарват пред екраните между 4 и 6 часа дневно, което се равнява на около 20 години от живота им. Оказва се още, че 60% от децата са преживели емоционални или психосоциални проблеми, свързани с онлайн средата.

Еврокомисията работи и по създаване на ново безплатно европейско приложение с отворен код за удостоверяване на възрастта, което ще защитава личните данни.

Представеният Доклад за безопасността на децата онлайн дава препоръки за общоевропейско решение, като е формулиран след три заседания на Специалната комисия и взима предвид мненията на широк кръг специалисти, съществуващите научни доказателства относно въздействието на дигиталната среда върху децата и подрастващите и позициите на представители на държавите членки.

Експертният доклад препоръчва достъпът на деца под 13 години до рискови дигитални услуги да бъде ограничен, докато технологичните компании не докажат, че продуктите им са безопасни по замисъл. Отбелязва се, че държавите членки могат да въведат по-строги ограничения и за тийнейджъри над тази възраст.

В документа се използва по-широкото понятие „социални медии плюс“, което включва не само мрежи като Instagram, Facebook и TikTok, но и видео платформи, онлайн игри, приложения с пристрастяващи механизми и AI компаньони, когато те създават рискове за непълнолетните.

Предлага се поетапен модел. При най-малките деца използването трябва да бъде силно ограничено, а при тийнейджърите достъпът постепенно да става по-самостоятелен, но при по-строги изисквания към алгоритмите, съдържанието и дизайна на платформите.

Основната цел на препоръките в Доклада е да се балансира необходимостта от защита на децата и подрастващите в интернет с техните права да участват и да се възползват от възможностите на света на „социалните медии“.

Препоръчва се съобразена с възрастта

Еврокомисията ще предложи ограничения за децата в социалните мрежи

Законодателното решение ще бъде представено след края на лятото, събщи председателят на ЕК Урсула фон дер Лайен

Снимка European Commission

„В продължение на десетилетия сме правили реалния свят по-безопасен за децата и трябва да направим същото и в дигиталния свят.“

Детството е период на изключително интензивно и същевременно крехко развитие на мозъка. Именно тогава децата се нуждаят от време в реалния свят – време за игра, за изграждане на приятелства лице в лице, за допускане на

грешки. Време да изградят собствената си идентичност и своята личност, преди алгоритмите да започнат да ги оформят вместо тях.

Не става дума дали децата могат да използват социалните мрежи, а кога и къде социалните мрежи могат да достигат до нашите деца.“

Урсула фон дер Лайен (в средата)

употреба на дигитални услуги, като в ранна възраст трябва да се избягва продължителното излагане на екрани и „социални медии“. Родителите и полагащите грижи лица трябва да дават приоритет на взаимодействията лице в лице и да внимават за собствената си употреба на дигитални устройства, за да предлагат положителен ролеви модел. Подходът е в съответствие с препоръките на Световната

здравна организация за предотвратяване на нарушения в невробиологичното и когнитивното развитие на децата, формирането на емоционална привързаност и физически проблеми (например засягащи зрението).

На второ място е посочена контролирана употреба на съобразени с възрастта устройства и „социални медии“, като на децата не трябва да се разрешава неконтролирано из-

ползване на устройства с достъп до интернет. Училищата следва да осигурят условия за контролирано и ограничено използване на устройства за образователни цели, подкрепящи дигиталната и медийната грамотност, емоционалната устойчивост и критичното осмисляне на рисковете.

Родителите трябва постепенно да наблюдават и подкрепят дигиталната автономия чрез съобразени с възрастта социални медии и други дигитални услуги. Семейства и възпитатели трябва да провеждат и редовни разговори с децата за потенциалните ползи и рискове в мрежата, както и да продължат да насърчават децата да участват в дейности извън нея.

На възраст от 13 до 18 години подрастващите трябва да имат достъп само до съобразени с възрастта им и „безопасни по подразбиране“ социални медии и други дигитални услуги, които активно са въвели ключови функции за безопасност (например ограничения за безкрайното скролване и системите за препоръчване). Докато не бъдат разработени тези „безопасни по подразбиране“ дигитални услуги, индивидуалният родителски контрол, съобразен с възрастта, и надзорът остават от съществено значение. Могат да бъдат разглеждани и допълнителни предпазни мерки от страна на регулаторите, се посочва в Доклада.

Изброени са и няколко препоръки за защита на децата и подрастващите онлайн. На първо място, се предлага хармонизирано ограничение на достъпа в целия ЕС до социални медии и други дигитални услуги, включително AI компаньони, за деца под 13 години. Това би улеснило прилагането на пропорционално и зачитащо правата удостоверяване на възрастта и би насърчило изискванията за „безопасност

„Евробарометър“: 63% от европейците искат ограничения по възраст

Експресно проучване на „Евробарометър“ показва, че европейците призовават за по-решителни действия по отношение на безопасността на децата онлайн. Почти двамата от всеки трима европейци (63%) искат правила на ЕС, ограничаващи достъпа на децата до социалните медии по възраст – чрез пълна забрана под определен праг (36%) или забавен достъп (27%).

15% подкрепят укрепването на ресурсите за правоприлагане, докато 13% предпочитат надзорът да се остави на родителите и училищата без допълнителна намеса от страна на ЕС.

Кибертормозът и тормозът заемат челно място в списъка с опасения, като тревожат 71% от респондентите, следвани от близост от страховете от онлайн сприятеляване с цел сексуална експлоатация (70%), излагане на вредно съдържание като насилие, самонараняване или екстремизъм (69%) и злоупотреба с лични данни на деца (69%). Значителни мнозинства също така посочват риска от наемане на деца за незаконни дейности (64%) и излагане на пристрастяващ дигитален платформен (60%).

Експресното проучване на „Евробарометър“ е проведено онлайн от 19 до 24 юни 2026 г., като са интервюирани 25 904 граждани във всички 27 държави членки на ЕС.

Народни представители предлагат пълна забрана до 16-годишна възраст

Двадесет и два народни представители в 52. НС, начело с председателя на Здравната комисия проф. Костадин Ангелов, внесоха преди дни законопроект за изменение и допълнение на Закона за закрила на детето, с който се предвижда пълна забрана на децата под 16-годишна възраст да създават, регистрират, притежават или управляват публични или частично публични профили в онлайн платформи и приложения за онлайн социални мрежи и за споделяне на видеоклипове.

„Всички знаем, че социалните мрежи са опасни. Знаем, че когато един продукт е безплатен, то продуктът е потребителят. Това е дигитална зависимост, която е равна на другите зависимости, за които се изписва зелена рецепта“, заяви проф. Ангелов при представянето на проекта.

Със законопроекта се предвижда Министерството на дигиталната трансформация да създаде т.нар. дигитален портфейл – безплатно мобилно приложение, което да верифицира възрастта на всеки потребител. То ще бъде свързано със системата Главна дирекция „Гражданска регистрация и административно обслужване“.

Изключения ще има за образователни приложения, които ще бъдат одобрявани от министъра на образованието и науката. Приложения за комуникация като „Вайбър“, „Сигнал“ и „Уотсът“ не влизат в обхвата на забраната.

Младежите от 16 до 18 години пък няма да могат да ползват социални мрежи от 23 часа до 6 часа. В профилите им в онлайн платформите и приложенията за онлайн социални мрежи и за споделяне на видеокли-

Проф. Костадин Ангелов представи проекта за промени в Закона за закрила на детето

пове трябва да бъдат блокирани системите за препоръчване, функциите за автоматично и непрекъснато зареждане на интернет страници, видеоклипове, изображения, публикации и текстове. Трябва да е невъзможно и събирането на лични данни с цел показване на реклами и/или други форми на търговски съобщения.

„За да се осъществи пълноценно извършването на проверка на възрастта за целите на законопроекта, се предвижда всички граждани да инсталират мобилното приложение „Дигитален портфейл“ на своите мобилни телефони и таблети“, се посочва в мотивите към предложената промяна.

Внедряването на националното мобилно приложение и на техническите ограничения в онлайн интерфейса и техническите процеси на платформите и приложенията е изцяло

отговорност на физическите и юридическите лица, които предоставят услуга за онлайн социална мрежа и/или услуга на платформа за споделяне на видеоклипове.

След влизане в сила на промяната всички доставчици ще трябва да проверяват съществуващите публични или частично публични профили в онлайн платформи и приложения за онлайн социални мрежи и за споделяне на видеоклипове на всеки 6 месеца. Те са задължени незабавно да предприемат необходимите действия за закриване на профили на деца под 16-годишна възраст.

Контролът по спазването на изискванията на закона да се осъществява от Министерството на иновациите и дигиталната трансформация. Предвидени са и глоби за неспазване на забраната, които започват от 50 000 евро.

Мерки по света и първи резултати

Към момента в редица европейски държави се обсъждат различни варианти за въвеждането на минимална възраст за регистрация, задължителна проверка на възрастта чрез официален документ или цифрова идентичност, изискване за съгласие от родител или настойник, ограничения върху персонализираните алгоритми и рекламата към непълнолетни.

Например Франция предлага лимит от 15 години въз основа на черен списък с ограничени услуги. Гърция обсъжда минимална възраст от 15 години за онлайн услуги за социални мрежи. Дания обмисля праг под 16 години с опция за намаляване на възрастта със съгласието на родителите. Швеция предвижда ограничение до 15 години, като няколко вида услуги са изключени. Законодателство по темата обсъждат и в Германия, Португалия, Испания, Полша, Ирландия и Нидерландия.

Проблемът се обсъжда и по света. Например Австралия прие закон за забрана за достъп до социални мрежи за лица под 16 години. Заедно с това на платформите се налага задължение да предотвратяват регистрацията на непълнолетни.

Големи проучвания на фондация „Моли Роуз“ и медицинското издание The BMJ шест месеца след въвеждането на забраната обаче показват провал на рестриктивния модел. Над 85% от подрастващите под 16 години продължават да достъпват забранените платформи, а 70% от децата описват заобикалянето на ограниченията като „лесно“. Наблюдава се и поведенческо изместване – забраната не намалява времето пред екрана, а просто го пренасочва към други канали. Младежите мигрират към по-слабо

Достъпът на децата до социалните мрежи влезе в дневния ред на политиките по света

модерирани пространства – 39% използват по-често приложения за съобщения, а 43% увеличават времето си в онлайн гейминг платформи, отбелязват в свой анализ от българския Национален център за безопасен интернет.

Оттам посочват, че Естония заема уникална позиция в ЕС, отказвайки да приравни онлайн безопасността със забраните. Естонският модел залага на дигиталната грамотност и настоява за безопасна среда „по дизайн“.

Основната надежда за хармонизация се възлага на Акта за дигитална справедливост на ЕС, който се очаква в края на 2026 г. Той представлява стратегическо изместване на фокуса – от „забрана към потребителите“ към регулиране на самия дизайн на платформите и насочване на отговорността към технологичните компании, които ги

разработват.

Очаква се Актът да наложи единна „дигитална възраст“ в ЕС и да задължи технологичните гиганти да изключат по подразбиране силно пристрастяващи функции като безкрайно скролване, автоматично пускане на видеа за непълнолетни, рестрикции за виртуални кутии с награди и функции, наподобяващи хазарт в дигиталните услуги и игрите.

В подкрепа на този подход Националният център за безопасен интернет публично застава зад съвместно изявление на над 140 организации и експерти от цяла Европа, иницирано от 5Rights Foundation и адресирано до председателя на ЕК Урсула фон дер Лайен. Коалицията призовава ЕС да не въвежда обща възрастова забрана, а вместо това да задължи платформите да бъдат безопасни по замисъл и по подразбиране.

по дизайн“ към доставчиците на дигитални услуги.

Под 13-годишна възраст децата трябва да имат само ограничено във времето излагане на съобразена с възрастта среда в „социалните медии“, и то единствено с родителско разрешение и надзор или в образователен контекст, отбелязват експертите. Над тази възраст те следва да се възползват от развиващо се автономно използване на съобразени с възрастта и безопасни социални медии и услуги.

Държавите членки могат да въведат и допълнителни предпазни ограничения за достъп до социални медии и други дигитални услуги от 13-годишна възраст нататък, посочват още експертите.

На второ място се препоръчва въвеждане на ефективни системи за удостоверяване на възрастта. Методите за това трябва да отговарят на минималните изисквания, поспециално по отношение на основните права на потребителите, включително правата на

децата и свързаните с тях предпазни мерки. Всеки метод трябва да спазва и най-високите стандарти за поверителност и защита на данните и не трябва да води до обработка на документи за самоличност и биометрични данни за целите на оценяването на възрастта.

На следващо място се посочва необходимостта от разширяване и хармонизиране на правилата за ключови функции за безопасност в дизайна на социалните медии и другите дигитални услуги. Ясни предпазни мерки за

„безопасност по дизайн“ и съобразяване с възрастта (например потенциални ограничения на безкрайното скролване, автоматичното пускане, пуш известията и проблемните персонализирани алгоритми за препоръчване) трябва да бъдат вградени в социалните медии и другите дигитални услуги.

За борба с пристрастяващия дизайн, подвеждащите модели, нежеланите контакти и алгоритмичните спирали („заешки дупки“), защитните настройки по подразбиране трябва да бъдат неразделна част от дигиталните услуги.

И още – нужно е прехвърляне на тежестта на доказателството върху доставчиците на социални медии и други дигитални услуги, за да докажат, че техните продукти и услуги са безопасни за непълнолетни.

В тази връзка, се посочва, че специфичните възрастови ограничения трябва да се прилагат дотогава, докато доставчиците не внедрят ключови дизайнерски характеристики за безопасност, защитаващи децата и подрастващите. А докато те не докажат наличието на безопасни и съобразени с възрастта функции, не трябва да имат достъп до непълнолетни.

Предлага се и бързо приемане на мерки, които да гарантират, че доставчиците на социални медии и други дигитални услуги имат ясни задължения да предотвратяват, откриват, докладват и блокират сексуалното насилие над деца онлайн, включително в междудличностната комуникация.

Препоръчва се децата и подрастващите да имат реални възможности активно да участват в оформянето на законодателството, политиките и образователните инициативи, насърчаващи безопасността и овластяването на децата онлайн.

Заедно с това е нужно и укрепване на механизмите за подаване на жалби и правата на потребителите за деца и подрастващи, които да се разглеждат с приоритет.

Необходимо е дигиталното образование и грамотност да залегнат на всички нива на обучението като ключово базово умение за непълнолетни, родители и учители.

Структурираното образование трябва да даде възможност на децата и подрастващите да оценяват критично онлайн информацията и източниците и да разпознават техниките за манипулация, включително дезинформация, дълбоки фалшификати и таргетирана реклама, както и да изгражда практически умения за защита на личните данни, управление на настройките за поверителност, поддържане на защитена дигитална идентичност и идентифициране на рисковете в социалните медии, приложенията за съобщения и игрите.

И не на последно място, се подчертава важността на това да се създават повече възможности и адекватна инфраструктура в подкрепа на дейностите извън мрежата. Държавите членки и местните власти следва да поддържат и разширяват достъпа до достъпни спортни занимания, изкуства, младежки клубове, библиотеки и обществени пространства, за да насърчават здравословната ангажираност извън мрежата и да създават привлекателни алтернативи на прекомерното използване на екрани сред непълнолетните.

ЕС и държавите членки следва да гарантират, че центровете за безопасен интернет и съпоставимите организации на гражданското общество продължават да получават достатъчно финансови ресурси и че тяхната работа се основава на общи стандарти, разработени от експерти, се посочва още в документа.

С оглед осигуряването на надеждни данни се препоръчва и предоставяне на дългосрочно финансиране за мащабни изследвания в Европа и продължаване на подкрепата за рандомизирани контролирани проучвания, свързани с безопасността на децата онлайн и съобразени с развитието и невробологията.

Междувременно Европейската комисия установи предварително, че компанията Meta нарушава Законодателния акт за цифровите услуги във връзка с пристрастяващия дизайн на Instagram и Facebook, съобщават от ЕК. Разследването се фокусира върху функции като безкрайно превъртане, автоматично възпроизвеждане, известия за натискане и силно персонализирани системи за препоръчване на платформите.

Ако становището на Еврокомисията, в крайна сметка, бъде потвърдено, тя може да издаде решение за неспазване, което може да доведе до глоба до 6% от общия годишен световен оборот на доставчика. **АЗБУКИ**

Бургаският държавен университет ще обучава медицински сестри в Добрич

Снимка БДУ

Бургаският държавен университет „Проф. д-р Асен Златаров“ открива в Добрич филиал за обучение на медицински сестри, реши Министерският съвет след решение на Академичния съвет на висшето училище и положителна оценка на Националната агенция за оценяване и акредитация.

Във филиала ще се обучават 60 студенти в редовна форма за придобиване на образователно-квалификационната степен „бакалавър“ по специалността от регулираните професии „Медицинска сестра“ от професионално направление „Здравни грижи“. Преподавателският състав ще бъде осигурен от Бургаския държавен университет и ще бъде допълван с кадри от региона.

Откриването на филиала е важна стъпка към осигуряване на повече здравни специалисти и подобряване на достъпа на хората от региона до качествени медицински услуги и е в резултат на доброто междунституционално сътрудничество на местно и на национално ниво.

Положително становище за увеличаване броя на студентите в специалност „Медицинска сестра“ дава Министерството на здравеопазването. Обучението ще се осъществява в аудитории, зали и специализирани кабинети, предоставени за база на Университета от Община Добрич, както и от акредитирано лечебно заведение и медико-социални структури на територията на областния град.

Ръководството на Бургаския държавен университет предвижда пълен достъп на студентите и преподавателския състав от филиала в Добрич до материално-техническите и информационните ресурси на висшето училище. **ДЗБУ**

„Медицина“ е топ 3 избор в Софийския университет

За поредна година най-предпочитана
от кандидат-студентите е специалност „Право“

За поредна година специалност „Право“ е посочена на първо място от най-много кандидати-студенти в Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Това става ясно от обявения първи етап на класирането за учебната 2026/2027 г. На второ място отново е „Психология“, а третото заема специалността „Медицина“, която измества от него „Международни отношения“.

На следващите места кандидатите са поставили специалностите „Предучилищна и начална училищна педагогика“ (задочно обучение), „Софтуерно инженерство“, „Предучилищна и начална училищна педагогика“ (редовно обучение), „Журналистика“, „Международна търговия и инвестиции“, „Международни отношения“ и „Английска филология“. Общо 9960 са кандидатите, подали документи за прием в най-старото висше училище. Преди година те бяха 10 100.

Приети на първи етап от класирането в редовна и задочна форма на обучение, държавна поръчка и платена форма на обучение през тази година са 6084 от кандидатите. Сред тях са 38 лауреати и 24 първенци на национални олимпиади и състезания.

От Софийския университет припомнят, че в срок от 10 до 17 юли 2026 г., включително, класираните от първия етап кандидати имат ня-

колко възможности. Да се запишат в специалността, в която са класирани, като не участват в следващия етап. Класираните по първа желана специалност кандидати трябва да се запишат на този етап от класирането, без право на потвърждаване или изчакване края на класиранията. Класираните по второ, трето и т.н. желание могат да се запишат в специалността, за която са класирани от този етап, или да заявят желание за участие в следващото класиране.

Класирани от първия етап кандидати, които не се запишат в специалността, в която са класирани, или не потвърдят желанието си за по-нататъшно участие в следващото класиране, отпадат и губят придобитите студентски права.

Некласираните от този етап канди-

дати не подават декларация за участие в класирането и не депозират диплома за средно образование, тъй като участват автоматично в следващия етап.

Записването се извършва в отдел „Студенти“ на факултета, в който кандидатите са приети. Всички необходими документи за записване трябва да бъдат попълнени предварително.

Вторият етап на класиране се извършва на 21 юли 2026 г. В него участват потвърдилите от първия етап кандидати, за които е възможно прекласиране в по-предна желана специалност, посочена в състезателния картон, и некласираните кандидат-студенти.

Срокът за записване е от 22 до 31 юли 2026 г. включително. Резултатите от това класиране са окончателни. **ДЗБУ**

Снимка Софийския университет

Представители на 9 висши училища развиват умения за изкуствен интелект и роботика в русенската Алма матер

В Русенския университет официално завърши присъствената част на Смесената интензивна програма по програма „Еразъм+“ на тема „Подобряване на бъдещите умения чрез изкуствен интелект, 3D технологии и роботика“. Присъственото обучение се проведе в периода 6 – 10 юли 2026 г., а координатор на Програмата беше доц. д-р Елица Ибрямова.

На официална церемония сертификатите за участие връчи академик Христо Белоев – почетен ректор и председател на Общото събрание на Русенския университет. Той поздрави участниците за положените усилия и постигнатите резултати, пожела им да следват смело мечтите си, и ги насърчи да споделят впечатленията си от Русенския университет и престоя си в Русе.

В смесената интензивна програма участваха представители на 9 университета (Националния университет за наука и технологии „Политехника Букурещ“ – кампус Питеш, Технологичния университет в Бяlistок, Полша; Университета на Нова Горица, Словения; Източнобаварския технически университет Регенсбург, Германия; Университета „Александру Иоан Куза“ в Яш, Румъния; Румънската военноморска академия „Мирча Чел Батран“; Истанбулския университет „Джерахпаша“, Турция; Русенския университет, България) от 6 държави – Германия, Полша, Румъния, Словения, Турция и България.

Темата на програмата беше насочена

Снимка РУ „Ангел Кънчев“

3D технологиите и роботиката привличат най-много студентите

към развитие на знания и практически умения в три ключови и бързо развиващи се области: изкуствен интелект, 3D технологии и роботика. Обучението съчета виртуални лекции, практически демонстрации, уъркшопове, екипна работа и проектно базирани задачи. Присъствената седмица в Русенския университет включваше практически занятия по локални големи езикови модели, киберсигурност

в роботизирани и интелигентни системи с изкуствен интелект, базова роботика, работа с роботизирана система FANUC, 3D прототипиране и 3D принтиране. Участниците имаха възможност да приложат наученото в практически задачи и да работят в международни екипи под ръководството на ментори.

В последния ден от програмата екипите представиха пред жури 5 проекта,

разработени по време на присъственото обучение. Те обединяваха различни направления от програмата и показваха практическия потенциал на изкуствения интелект, роботиката, киберсигурността, 3D технологиите и предприемаческото мислене. Сред представените разработки бяха: „Изграждане на разговорен агент за поддръжка на тестване на използваемостта“ с ментор ас. д-р Даниел Тромлер, „Оценка на киберсигурността и защитен дизайн на роботизирани системи с ИИ“ с ментор доц. д-р Шафак Дурукан Одабаши, „Основи на 3D прототипирането чрез синтез“ с ментор доц. д-р Павел Златаров, „Практическо приложение на ИИ и роботиката“ с ментор доц. д-р Васил Козов и „ИИ управляван продуктов дизайн за бъдещи предприемачи“ с ментор доц. д-р Елица Ибрямова.

Доц. д-р Галина Иванова, заместник-ректор по международно сътрудничество и член на журито, поздрави студентите за представените иновативни разработки, активното им участие в обучението и постигнатите резултати. Тя отбеляза, че програмата дава възможност на участниците да развият практически умения, да обменят идеи и да изградят професионални контакти в международна среда. Доц. Иванова отправи поздравления и към екипа, организиращ инициативата, за професионализма, отдадеността и усилията, вложени в успешното провеждане на програмата. **ДЗБУ**

Институтът по математика и информатика при БАН стартира работа по проекта „Фокус“, в който се предвижда създаването на нова изследователска катедра – „Насърчаване на цифровото културно наследство чрез отворени иновации и отворена наука“. Основните цели на Проекта са повишаване на научното качество и международната видимост на Института по математика и информатика в областите отворена наука и цифрово наследство; изграждане на устойчив модел за сътрудничество между науката и културните институции; утвърждаване на лидерската роля на Института в областта на дигитализацията. Начело на новата катедра застава доц. Милена Добрева (Университет на Стратклайд, Великобритания), чийто международен опит ще допринесе за изграждането на елитен изследователски екип.

Зина СОКОЛОВА

Доц. Милена Добрева израства в семейство на хора, занимаващи се с хуманитарни науки – баща ѝ Петър Добрев е виден специалист по стопанска история, а в предните поколения има учители и радетели за българщината. Затова е съвсем естествено след седми клас да се насочи към Националната гимназия за древни езици и култури. Завършва я през 1986 година. Точно тогава в България започват да навлизат персоналните компютри.

Новите технологии я заинтригуват, става ѝ интересно как те могат да се прилагат в хуманитаристиката. И оттам тръгва всичко. Прави рязък завой и отива да учи информатика. Попада във втория випуск на тази съвсем нова специалност в Софийския университет, продължавайки да следва своя интерес –

*как информатиката
може да се приложи
в хуманитарните науки.*

Дипломната ѝ работа в университета е как от печатна книга справочник може да се извлекат и структурират знания.

„Това е много актуално и днес, защото в информатиката голяма част от проблемите са свързани с това как събираме и структурираме знанието, как го предаваме нататък – пояснява доц. Добрева. – Моят научен ръководител Стефан Керпеджиев беше научен сътрудник в Института по математика и информатика. Той ми предложи да започна работа при тях.“

Това се случва в кризисни времена – началото на 90-те години на миналия век. Тогава няма много възможности за аспирантури или докторантири, както се наричат сега. На Милена Добрева, която търси как да развие тема, която я интересува, не ѝ е никак лесно. Причината? Колеги ѝ подхвърлят, че интересите ѝ не са перспективни. Тя се мести от секция в секция в търсене на хора, които биха я подкрепили в нейните търсения. Така постепенно разбира, че тази област, която е много важна за достъпа в електронен вид до нашето културно наследство от миналото, е т.нар. дигитализация. Или с други думи, как дадени обекти – книги, ръкописи, карти, могат да бъдат представени в дигитален вид.

Милена Добрева печели проект, финансиран от Европейския съюз, за да се изгради в ИМИ първият център за професионална дигитализация в България. Това става в периода от 2004 г. до 2007 г. Купува се професионално оборудване. Екипът работи съвместно с Главното управление на архивите, както се нарича тогава, с Народната библиотека „Иван Вазов“ в Пловдив и с други институции.

„След като се ориентираха как се структурират тези процеси, те си направиха свои центрове, което намирам за много хубав отглас от това, което ние задвижихме – подчертава доц. Добрева. – Темата започна да навлиза в различни институции и постепенно да се трупа много опит.“

През 2007 г. я канят за пет месеца в Глазгоу, Шотландия. По онова време Университетът

Снимка: Личен архив

В дигиталния свят решаващо е информационното поведение

Ако днес човек получава всичко съвкупно, също може да престане да мисли, твърдят учени

Доц. Милена Добрева

в града има специализиран институт за използване на нови технологии в хуманитарните изследвания. Но вместо пет месеца, тя остава там още четири години. След това работи пет години в Университета в Милта, после в Лондонския университетски колеж, който е съставен висш колеж в структурата на Лондонския университет (UCL University College London) в техния кампус в Катар.

Милена Добрева се опитва да се реинтегрира в България, но не много успешно. Въпреки че успява да донесе два сериозни проекта на Софийския университет, там не получава нужната подкрепа за реализиране на проектите. Заминава пак за Шотландия. Миналата година от Института по математика и информатика печелят проекта „Фокус“ за създаване на катедра в областта на дигитализацията на културното наследство и използването на методите на т.нар. отворена наука и отворени иновации.

*Основната идея
е първичните източници
за нашата история
и култура да достигат
до повече хора,*

а не да стоят недостъпни. И този проект е много ясно дефиниран и ориентиран в тази посока.

„Създаването на ново звено означава, че в него трябва да има достатъчно хора, които да са активни – уточнява доц. Добрева. – Така че засега правим първите стъпки, събираме екипа, започваме да работим и се надяваме, че с течение на времето ще можем да конфигурираме тази нова структура. Но структурите, сами по себе си, не гарантират

успех. Въпросът е дали една тема може да се подхване, да се работи по нея екипно и да се виждат някакви интересни резултати. За мен това е най-важното.“

Обществото ни приема за даденост това, че библиотеки, музеи, архиви, галерии изостават от технологичния бум. Те не водят напред иновациите, понеже това са скъпи дейности. Ориентират се малко по-късно да прилагат това, което в други сектори използват отдавна. Интересно е да се разбере как тяхната дейност може да стимулира някакъв вид нови развиятия. Защото това са институции, които съхраняват паметта на обществото. С масовото навлизане на изкуствения интелект започват притеснения, че хората ще загубят възможността си да разсъждават и да мислят.

„Ако човек получава всичко смляно и съвкупно, сега също има достатъчно начини да престане да мисли“, категорична е доц. Добрева. Според нея е важно

да се работи с първоизточници, а не да се разчита, че някой ще каже нещо в публичното пространство

и то ще бъде прието като чиста монета. Добре е да може човек да се ориентира и да намери водата от извора, не само да получава някакви полусдъвкани неща. Не е достатъчно само да се правят видими повече паметници на културното наследство, но и да се работи за повишаване грамотността на хората. Те трябва да осъзнаят, че има първични и вторични източници, има изкривявания, има различни видове когнитивни уловки в начина, по който се представя информацията.

„В последните години се говори за критично мислене, въпреки че не е добре дефинирано какво значи това – пояснява доц. Добрева. – Но да си задаваме въпроса дали нещо, което виждаме, е чиста монета, доколко можем да му вярваме, са основни компоненти от една много интересна област в информационните науки, която се нарича информационно поведение. Това означава как хората търсят и използват информацията. Намирам това за много интересна тема – между областите на това как се организира информация, и психологията.“

Екипът на Проекта иска работата с културното наследство да бъде пречупена през информационното поведение. Друга, философска концепция в информационните науки е т.нар. информационна потенциалност, казва изследователката. Това е не само какво може да извлечем като информация или като знание от някакъв обект, като една

възможност за създаване на ново знание. Това е цялата палитра от различни възможности да анализираме един обект.

Екипът на проекта „Фокус“ си поставя за цел повече институции у нас, като музеи, библиотеки и други, да използват технологични средства по интелигентен начин, а не да складираят информацията, която имат, само за вътрешно ползване. Те трябва да предоставят достъп и да показват как нашето наследство е част от една много по-голяма картина. Ако се започне работа със специалисти от няколко институции, после тези хора се срещат с колеги от други институции и се получава ефект на постепенно разширяване. В България страдаме от това, че от десетилетия няма добра държавна политика в областта на цифровото наследство, няма и достатъчно методическа, инфраструктурна и финансова подкрепа за библиотеките, музеите, галериите и архивите, обобщава доц. Добрева.

„Всъщност в технологично отношение във „Фокус“ имаме три основни направления – подчертава доц. Добрева. – Едното е свързано с така наречените сборки от дигитални данни (collections as data). Другата област е свързана с подготвянето на тримерни обекти, само че по много качествен начин, с подробни описания какви решения са били взимани при правенето на тези модели. Третата област е изкуственият интелект. Някои хора не си дават сметка, но всичко, което изкуственият интелект генерира, зависи от това как той е обучен.“

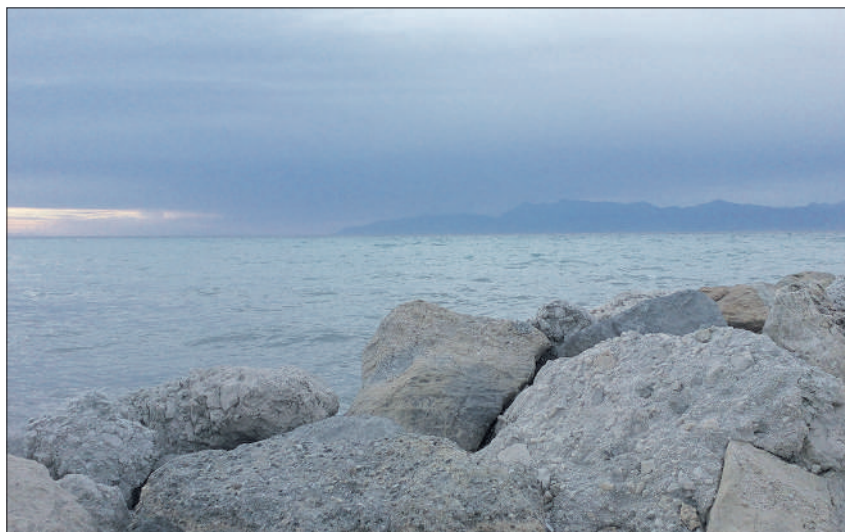
Преди повече от двадесет години Милена Добрева пише доклад, озаглавен „Знае ли светът, че и ние нещо сме му дали?“, в който разглежда старобългарските ръкописи през призмата на информатиката. Тогава тя е убедена, че ако не дигитализираме и не сме видими, все едно ни няма в дигиталното пространство. И е факт, че за много хора това е единственият начин за достъп до културното ни наследство.

Днес доц. Добрева би перифразирала темата на статията си така – „Знае ли светът какво точно сме му дали?“. Защото онлайн може да се намерят различни неща. Ако примерно човек търси в интернет български носии, може да попадне на много изображения, базирани върху украински носии. Това е славянска носия и има някакви общи елементи. Но така по никакъв начин не е обхванато богатството и разнообразието на нашите носии. И всичко което имаме, в един момент остава скрито и има опасност, ако не се поднесе по някакъв начин в тази дигитална област, не само да остане забравено и невидимо, а потребителите да получават изкривена информация за нашето минало.

Съюзът на физиците в България и фондация „Еврика“ организират в рамките на 54. национална конференция по въпросите на обучението по физика национален конкурс за есе, който от 2025 г. носи името на проф. Никола Балабанов, за ученици и студенти на тема „Физиката за мен е...“. Над 200 участници от 45 средни училища и 21 студенти от 4 висши училища в три възрастови групи (VI – VIII клас, IX – XII клас и студенти) от 42 града показаха задълбочени познания по физика. Поради големия брой есета, които заслужават да бъдат отличени, журито реши за I, II, III място и за поощрения да бъдат класирани по няколко есета. Дадени са 5 поощрения и 1 специална награда за VI – VIII кл.; 6 специални награди за IX – XII кл., както и 2 специални отличия – за отборно представяне на СУ „Хаджи Мина Пашов“ – Сливен, с научни ръководители Пенка Василева и Анета Стоянова и на СУЕЕ „Св. Константин-Кирил Философ“ – Русе, с научен ръководител Румяна Георгиева.

Мегиен партньор на форума е Национално издателство „Аз-буки“.

По традиция вестник „Аз-буки“ публикува отличените творби.

„Море“ от Мария Панайотова – VIII кл., СУ „Хаджи Мина Пашов“ – Сливен, I място от Националния фотоконкурс за ученици и студенти на тема „Физика в един кадър“, проведен в рамките на 54. национална конференция по въпросите на обучението по физика

Тънката граница между изкуство и наука*

Стилияна Кръстева – X клас, I място
НСУ „София“ – София
Научен ръководител – Анна Мелекестян

Физиката за мене е наука, която дълго време възприемах като трудна и далечна от света, в който се чувствам уверена. Когато чуя думата „физика“, първата ми асоциация са формули, закони и задачи, които често не разбирам от първия път. Моят свят е различен – свят на цветове, образи и емоции. Занимавам се с изкуство, рисувам стенописи и участвам в изложби. Там се чувствам свободна и уверена. С времето обаче осъзнах, че физиката и изкуството не са противоположности, а два различни начина да се опознае и разбере реалността.

Не мога да кажа, че съм добра по физика в училищния смисъл. Понякога се чувствам несигурна и ми е трудно да следя уроците. Въпреки това физиката започна да придобива значение за мен чрез личния ми опит като художник.

Първият ми стенопис е пример за това колко важни са знанията дори когато човек разчита основно на талант и желание. Подходих към проекта с голям ентузиазъм, но и с много незнание. Не грундирах стената предварително, защото не осъзнавах значението на тази стъпка. В резултат акрилната боя започна да се издува и да се отлюпва. Това беше изключително разочароващо.

По-късно разбрах, че тези проблеми имат напълно логично обяснение. Липсата на грунд е довела до лошо сцепление между боята и стената, което е свързано със свойствата на материалите. Влиянието на влагата, въздуха и светлината е променило пигментите и цветовете. Това са процеси, които физиката изучава и обяснява. Така чрез собствените си грешки осъзнах, че изкуството не съществува извън законите на физичния свят.

При втория ми стенопис ситуацията беше различна. Стената беше новобоядисана и повърхността – еднородна.

Този път знаех, че не е задължително да се грундира, защото основата позволява директно рисуване. Въпреки това възникна друг проблем – боята беше гланцирана. Това наложи да бъде изключително внимателна със съотношението между боя и вода. Ако сместа не беше правилна, стената не задържаеше словете боя и те не се насложиха равномерно по време на работа.

Когато рисувам стенописи, аз постоянно работя със светлина, пространство и движение. Светлината влияе на това как възприемаме цветовете, а пространството определя мащаба и въздействието на изображението. Движението на зрителя покрай стената също променя начина, по който произведението се възприема. Всички тези елементи имат физическа основа дори когато ги използвам интуитивно и художествено.

От друга страна, изкуството има място и във физиката. За да бъдат разбрани сложни процеси, учените често използват схеми, модели и визуални представи. Въображението и творческото мислене са необходими както на художника, така и на учения. Това показва, че границата между наука и изкуство не е толкова ясна, колкото често си мислим.

В днешно време често се прави разделение между точните науки и изкуството, сякаш човек трябва да избере едното за сметка на другото. Моят личен опит показва, че това разделение е изкуствено. Изкуството без познание за материалния свят може да бъде нетрайно, а физиката без творчество – трудно разбираема. И двете са ценни и необходими.

В заключение, физиката за мене е предизвикателство, но и важен урок. Макар да не е моята силна страна, тя ми помага да разбирам по-добре света, в който създавам своето изкуство.

Светът не е просто някаква случайност*

Дара Алексиева – X клас, II място
ПГО „Княгиня Мария Луиза“ – София
Научен ръководител – Таня Жечева

Всеки има различно мнение за физиката – едни смятат, че е просто някаква безинтересна и сложна наука, която с нищо не ни помага в живота, други пък активно я изучават и така осъзнават как работи светът около нас и че без физичните закони не можем да живеем. Физиката е навсякъде – в ежедневието (домакински уреди, превозни средства, електроника и комуникация), в медицината, енергетиката, в науката, изобретенията и къде ли още не и точно поради тази причина трябва да я разбираме и да не я пренебрегваме. Чрез физиката можем да дадем логично обяснение на някои интересни феномени, които на пръв поглед ни изглеждат странни, но и магични.

Например как се образува дъгата и защо виждаме цветове? Отговорът е, че дъгата се вижда, когато има слънце и гледаме в посока на дъжда под определен ъгъл. Тя е оптична илюзия: само очите ни или фотоапарат я улавят. Всъщност в небето няма истински обект, който можем да пипнем. Виждаме цветове, защото от ъгъла, през който гледаме, слънчевите лъчи се пречупват през водата на дъждовните капки. Или по-просто казано, дъждовните капки действат като малки призм, които разлагат бялата слънчева светлина на съставните ѝ цветове. Но нека се върнем към обикновените неща и споменем едни от най-великите изобретения, които вече са неизбежна част от нашето всекидневие – Александър Грѐм Бел е първият човек в света, конструирал електрическият

лефон през 1860 г.; Александър Лодигин изобретил първата лампа с нажежаема жичка или обикновената електрическа лампа; Джон Бардийн и Уолтър Братейн изобретили транзистора и още много важни изобретения за хората по целия свят. Така стигаме и до едно от основните фундаментални открития – Теорията на относителността на Алберт Айнщайн. Това е един от най-важните моменти в историята на науката. Тази теория тотално променя начина, по който разбираме времето, пространството, гравитацията и Вселената. Основната идея на теорията е, че гравитацията не е сила, действаща на разстояние, а е резултат от изкривяването на пространство-времето от масата и енергията. Един интересен филм, който гледах наскоро – „Дони Дарко“, ме накара да се замисля за концепцията за „Тангенциалната Вселена“ – нестабилна паралелна реалност, която се отделя от „Първичната Вселена“ (нашата реалност) в резултат на грешка или „пробив“ в тъканта на време-пространството.

И макар тези открития да са гръбнакът на съвременната наука, за мен физиката не е само изключителни постижения или сложни определения от учебниците. Винаги ми е било интересно как нещата, които виждаме, всъщност работят на по-дълбоко ниво. Но ако трябва да опиша какво за мен е физиката, ще кажа, че тя е светоглед, който ме кара да размишлявам над екзистенциалните причини на природните явления.

Физиката е поезия, уравненията – стихове

Камелия Колева – XII клас, II място
СПГ по икономика „Д-р Петър Аладжов“ – Велико Търново
Научен ръководител – Росица Манолова-Иванова

Когато човек чуе думата „физика“, автоматично свързва това със сложните формули и изчисления, на които ни учат в училище. За мен обаче тя е повече от надраскан лист хартия с изчисления. Най-важното, което успях да науча, е това, че колкото и сложна да ни се струва, дори може би за някои хора безсмислена, всичко свързано с тази наука всъщност е навсякъде около нас. Дори фактът, че стоим здраво стъпили на земята, е свързан с нея.

Понякога си представям физиката като поезия. Тя е написана на чужд за ума ми, но близък до сърцето ми език. Сякаш уравненията са стиховете, а природните закони образуват рими, повтарящи се в непрекъснат синхрон. Балансът между тях образува една прекрасна песен, която звучи из цялата Вселена. А поглеждайки към светлината, изучаваме причините, поради които сме способни да виждаме всичко, което ни заобикаля. Невероятно, нали? Тъй като в природата нищо не е в пълен покой, може да кажем, че частиците, от които е съставено всичко около нас, танцуват в ритъма на тази вечна мелодия.

Любимата ми част от денонощието е нощта. Това е времето за размисъл, когато се питаш „Защо се случва всичко това около мен?“. И не говоря за проблемите, които, за съжаление, са неизменна част от живота ни, а за звездите в нощното небе. Аз не седоволявам с факта, че те светят, а търся причината за техния блясък. От друга страна, физиката за мен е опит да разбера защо светът не се разпада, защо всичко около мен има ред дори

когато изглежда толкова объркано. Това е красотата на тази наука – задаването на въпроси, търсенето на отговори и най-вече намирането им. Вярвам, че няма случайни неща и няма въпрос, на който физиката да не може да отговори. Единствената причина да не стигнем до него, би била липсата на знания. А какво по-мотивиращо от това? То е една стъпка към личностно развитие, защото най-голямото богатство на човек са именно неговите знания и умения.

Колкото повече знания имаши, толкова повече разбираши колко малко знаеши. Звучи страшно, нали? Може би затова масата от обществото не желае да се образова и развива? Но всъщност това е доста добра причина човек да осъзнае, че светът не се върти около него, но въпреки това всички ние сме част от света. И когато знаеши, че зад всяко явление стои обяснение за съществуването му, започваш да виждаш не просто красотата на заобикалящото те, а самата ѝ същност. За мен физиката е спокойствие, тя обяснение на привидно необяснимите неща и може би точно затова я харесвам толкова.

Мисля си, че ако хората гледаха на живота като на една физична задача, цял свят да бъдат по-търпеливи. Щяха да осъзнават, че всяко следствие произтича от нещо, случило се преди него и това осъзнаване носи едно странно, но приятно спокойствие. И това те кара да поемаши отговорност за действията си, защото разбираш, че те са част от една по-голяма верига. В съзнанието ми тази наука е създала някаква невидима рамка, която държи всичко на мястото му.

* Заглавията са на редакцията. Есета се публикуват със съкращения.

Адреси на историята

Младежи създават дигитален каталог на домовете, в които са живели значими български личности

Стела МАРИНОВА

Без съмнение, разхождайки се по софийските улици, погледът ви се е задържал върху плочи с надпис „Тук живя...“ или „Тук твори...“, намираща се на фасадата на постройка покрай, която сте минали. Колко от вас обаче са се зачитали в тях или са търсили допълнителна информация за личността, покрай чийто дом сте минали. Шестима възпитаници на Първа английска езикова гимназия в София и техният класен ръководител се заемат със задачата да популяризират домовете на хора от миналото ни.

Съвоят проект „Адресът на историята“ те създават дигитален каталог на домовете, в които са живели значими български личности. Сайтът е безплатен и събира на едно място адреси, снимки и кратка информация за хора, оставили следа в културата, науката, политиката и обществения живот на страната.

Как младежите започват проекта, разказва пред „Аз-буки“ председателят, основател и администратор на неправителствената организация „Адресът на историята“ Георги Петков.

В началото на учебната 2025/2026 г., когато шестимата младежи от профилираната езикова паралелка с английски и френски език са все още в XII клас, по гражданско образование учениците получават за задача да разработят проект. Той трябва да бъде важен за обществото и да има потенциала да доведе до промяна. За да подобрят темата, по която ще работят, провеждат кратко проучване.

„Установихме, че има стотици плочи, поставени на домове около нас, на които пише „Тук живя...“ или „Тук твори...“ дадена личност, но почти никой не се обръща, за да ги погледне и да разбере повече. Тези домове тънат в забрава. Затова решихме да се захванем със задачата да популяризираме домовете на хора от миналото и да направим информацията лесно достъпна и разбираема за младото поколение. Искаме да могат да научат нещо повече, без да се ровят стотици часове в архивите“, споделя Петков.

Той изказва благодарност на техния учител Любомир Ваканов, който им задава проекта. „Той успя да стимулира много ученици да се захванат с полезна дейност“, отбелязва събеседникът ми.

Всеки в екипа има различна длъжност и отговорност. Председателят Георги Петков разработва сайта и е главното лице, което се занимава с популяризацията на проекта. Заместник-председатели са Божидар Косев, който обработва и подготвя снимките за сайта, Коста Политов, който проучва и обработва информацията, за да гарантира достоверността на публикуваното съдържание, както и Мартин Дамянов, който е бил класен ръководител на младежите, преди да завършат, и е техен съветник. По проекта работят и Кристиан Йовов, Божидар Соколов и Денис Петров.

Към момента в дигиталния архив са събрани близо 250 адреса.

По-голямата част от тях се намират в София, но младежите излизат и отвъд пределите на столицата. Има информация за знакови места в Враца, Вършец, Плевен, Габрово, Пловдив, Димитровград, Созопол.

Първо инициаторите на проекта си набелязват точните адреси, а след това отиват на терен. За заснемането на кадрите досега са отделили около 30 дни в столицата и още десетина в страната.

По думите на събеседника ми, само по себе си, всяко място, което са подбрали, е интересно и привлича вниманието, защото е свързано с хора, които са изградили България. „Страната ни не ни е подарена, тя е съградена от

Снимка Личен архив

Шестима възпитаници на Първа английска езикова гимназия в София и техният класен ръководител се заемат със задачата да популяризират домовете на хора от миналото ни

Снимки Георги Петков

Подобни паметници на културата в страната ни заслужават по-добра съдба

конкретни личности“, подчертава Петков.

Обръща внимание на родната къща на първия министър-председател на България Тодор Бурмов, който е роден в село Нова махала, днес квартал на Габрово.

„За съжаление, къщата в момента се руши и от плочата не е останало почти нищо. Тъжно е, че почти никой не знае нищо за толкова важна личност от нашата история като Бурмов, за дома му. Едва ли някой си прави труда да отиде дотам, за да го види, камо ли да се оправи сградата“, споделя председателят на „Адресът на историята“.

И отбелязва, че една от целите на Проекта е да се повдигнат дебати около съдбата по подобни паметници на културата.

„Тези места не трябва да бъдат оставени да се рушат, трябва да се поддържат. Те са част от нашето културноисторическо наследство и не бива да тънат в забрава, както е в момента. Хората, които са живеели там, заслужават поне да се пазят спомен“, подчертава събеседникът ми.

Информацията за изявените личности, която може бъде прочетена на картата на сайта „Адресът на историята“, е проверена през два независими източника, за да бъдат младежите напълно сигурни, че е коректна.

„Събираме информацията чрез десетки книги, главно мемоари, записки на личности от миналото, биографии и чрез стотина сайта“, посочва председателят на организацията.

Младежите се опитват да си сътрудничат и с общините, които също им предоставят информация. Невинаги обаче такава е налична. „Когато няма наличен такъв архив, тъй като повечето общини не пазят подобен, се налага да се разхождаме из града и да търсим плочи или информация за такива в интернет“, обяснява Петков.

Свързват се и с историческите музеи в различни градове. Те им дават допълнителна

информация, на база на която могат да набележат какво да заснемат.

„Повечето институции гледат позитивно на проекта и откликват доста бързо. Като цяло, повечето общини, с които сме се свързали, на втория ден ни предоставят телефон за контакт и се опитваме да извлечем максимална информация с тяхна помощ“, допълва събеседникът ми.

Младежите се надяват проектът им да бъде включен под някаква форма и в учебния процес.

„Целта е да бъде информационен и всичко в него да бъде напълно коректно. Идеята е той да може да се използва и в образованието, да бъде включен и в учебната програма. Когато дадена личност се изучава по литература или по история, да може да се отвори сайтът и учениците да видят нагледно информация за определен човек. Историята не е само в учебниците, тя е навсякъде около нас“, подчертава Петков.

Вече са използвали каталога в часовете в Първа английска езикова гимназия. Отваряли са сайта на интерактивната дъска в часовете по български език и литература и по история и цивилизации. С помощта на сайта се провежда урок за Екатерина Великова Пенева-Каравелова – изтъкната българска общественичка, писателка, преводачка и защитничка на мира. И всеки ученик след това знае къде се намира домът, в който е живяла и творила, и как изглежда той. Научват още, че името ѝ днес носят училища, улици, читалища и дори нос в Антарктика.

Екипът на „Адресът на историята“ представя пред съучениците си, които слушат с интерес, информацията, която са събрали, и разказва още неща, свързани с живота

на Екатерина Каравелова. „Направи ни впечатление, че по-малко ученици си гледаха в телефоните, когато бяхме отворили информацията на дъската и разказвахме пак по нея. Показвахме дома на Каравелова, разказвахме историята му. Отделяше се повече внимание, защото, когато се работи изцяло по учебници, някои ученици прибягват до телефоните си“, споделя наблюденията си събеседникът ми.

Добавя, че след часа получават и похвали от доста ученици, които казват, че инициативата има перспектива.

Екипът е отворен за разговори с Министерството на образованието и науката как биха могли да си сътрудничат за включването на проекта в учебните часове.

Свързват се и с Института за исторически изследвания

на Българската академия на науките, с който работят по съставяне на договор за сътрудничество. Така проектът ще има и подкрепата на хората на науката.

„Очакваме финален договор, благодарение на който ще можем да се включим в множество кампании, събития, фестивали, в които учениците от Института участват. Те ще могат да ни помогнат да популяризираме допълнително проекта в научните среди“, посочва председателят на „Адресът на историята“.

За финал цитира Мигел де Сервантес, който казва, че народ, който не познава своето минало, няма бъдеще. „Важно е нашите съвременници да си спомнят за тези преди нас и да се опитат да продължат тяхното дело, да се учим от техните грешки и от техните добри страни. И да успеем да вървим напред в най-добрата посока“, казва Петков.

Министерство
на образованието и науката
**Национално издателство за
образование и наука „Аз-буки“**

Директор:
ЕМИЛ СПАХИЙСКИ
Заместник-директори:
СТОЯН СТОЯНОВ
ВЕНЦИСЛАВ ГЕНКОВ
1113 София
„Цариградско шосе“ 125, бл. 5
За цялата страна:
0700 18466
izdatelstvo.mon@azbuki.bg
azbuki@mon.bg
<https://www.azbuki.bg>

Аз-буки

Банкова сметка:
„Обединена българска банка“ АД
IBAN: BG38UBBS81553139075716
BIC: UBBSBGSF

**Национален седмичник
за образование и наука**

АЗ-БУКИ

ISSN 0861-3990

РЕДАКТОРИ:

д-р Зина Соколова

z.sokolova@azbuki.bg

д-р Диляна Кочева

d.kочева@azbuki.bg

Стефа Маринова

s.marinova@azbuki.bg

Боряна Трайчева

b.traycheva@azbuki.bg

ГРАФИЧЕН ДИЗАЙН:

Иво Христов

i.hristov@azbuki.bg

Петър Владов

p.vladov@azbuki.bg

СТИЛИСТ-КОРЕКТОР:

Анелия Врачева

a.vracheva@azbuki.bg

ФОТОРЕПОРТЕР:

Олег Попов

РЕКЛАМА И

РАЗПРОСТРАНЕНИЕ:

izdatelstvo.mon@azbuki.bg

КОРЕСПОНДЕНТИ В СТРАНАТА:

Белене – Ралица Господинова

088 7418349

Бургас – Дана Митева

0898361338

Варна – Розалина Димитрова

088 339920

Велико Търново – Здравка Маслянкова

088 6653255

Видин – Борислава Борисова

vidinstar@gmail.com

Ловеч – Жанина Илиева

087 7209597

Пловдив – Деляна Лукова

088 7271712

Смолян – Ангел Добриков

088 9703271

Кюстендил – Северина Димитрова

089 5789515

ДЕЖУРЕН РЕДАКТОР:

Зина Соколова

Предпечатна подготовка:

НИОН „Аз-буки“

Печатница: „Алианс Принт“ ЕООД

ж.к. „Дружба“ 1, ул. „Илия Бешков“ 3А

Неподписаните снимки в броя са от архива

на в. „Аз-буки“ и глобалната мрежа

Материали не се връщат

Авторските права на публикуваните

текстове и илюстрации са

собственост на вестника

НИОН „Аз-буки“ издава
научните списания:

„Български език и литература“

„Чуждоезиково обучение“

„Математика и информатика“

„Педагогика“

„Професионално образование“

„Философия“

„Стратегии на образователната

и научната политика“

„История“

„Обучение по природни науки

и върхови технологии“

37 медала за български ученици от световно математическо състезание

Много силно представяне и общо 37 медала постигат българските ученици на финалите на World Mathematics Invitational, проведено в Чиба, Япония. В конкуренцията на стотици математически таланти от десетки държави 37-те ни представители печелят 10 златни, 13 сребърни, 11 бронзови отличия и три отличия Merit, както и три бронзови медала в Mini Math Creative Competition и специалното отличие The STAR of WORLD, съобщава организаторът на българското участие математикът Любомир Любенов, цитиран от „Национална бизнес поща“.

До златните медали достигат няколко представители на училища в Стара Загора – Изабела Узунова (I клас, НУ „Димитър Благоев“, Стара Загора), Момчил Цонев (III клас, НУ „Димитър Благоев“, Стара Загора), който има и бронз от съпътстващото Mini Math Creative Competition, Борис Стоянов (II клас, ОУ „Кирил Христов“, Стара Загора), Мая Петрова (III клас, ОУ „Кирил Христов“, Стара Загора) и Теодор Христов (II клас, 2. ОУ „П. Р. Славеиков“, Стара Загора), който получава и специалното отличие The STAR of WORLD, което се присъжда на състезателя с най-висок резултат от всяка държава.

Сред златните медалисти се нареждат още Георги Димитров (V клас, МГ „Баба Тонка“, Русе), Валентин Кирилов (XI клас, ППМГ „Никола Обрешков“, Казанлък), който има и бронз в Mini Math Creative Competition, Цветомир Василев Смилов (XI клас, ППМГ – Казанлък), Калоян Гешев (IX клас, Първа частна математическа гимназия, София) и Момчил Михайлов (VI клас, Софийска математическа гимназия).

Сребърни отличия печелят Пея Гайдарова (I клас, НУ „Димитър Благоев“, Ст. Загора), Добромир Добрев (I клас, ОУ „Кирил Христов“, Ст. Загора), Иван Тончев (II клас, ОУ „К. Христов“, Ст. Загора), Гургана Димитрова (III клас, ОУ „К.

Христов“, Ст. Загора), Дарин Павлов (IV клас, ОУ „К. Христов“, Ст. Загора), Георги Митев (IV клас, ОУ „Митко Станев“, Ст. Загора), Дария Узунова (IV клас, СУ „Максим Горки“, Ст. Загора), Никола Атанасов (VII клас, ППМГ „Гео Милев“, Ст. Загора), Преслав Ганев (VIII клас, ППМГ „Гео Милев“, Ст. Загора), Максим Димитров (X клас, ППМГ „Гео Милев“, Ст. Загора), Габриела Чолакова (II клас, ЧОУ „Света София“, София), Матей Иванов (V клас, 125. СУ „Проф. Боян Пенев“, София) и Мартин Петров (XII клас, НПМГ „Акад. Любомир Чакалов“, София).

С бронзови медали се окичват Никола Нейчев (III клас, НУ „Димитър Благоев“, Ст. Загора), Емил Георгиев (III клас, ОУ „Кирил Христов“, Ст. Загора), Александър Коев (IV клас, ОУ „Кирил Христов“, Ст. Загора), Славян Славов (II клас, 2. ОУ „П. Р. Славеиков“, Ст. Загора), Десислав Петров Петров (IV клас, 2. ОУ „П. Р. Славеиков“, Ст. Загора), Павел Хероут (VI клас, ППМГ „Гео Милев“, Ст. Загора), Георги Милков (VIII клас, ППМГ „Гео Милев“, Ст. Загора), Елизабета Казале (X клас, ГПЧЕ „Ромен Ролан“, Ст. Загора), Стефан Кавалов

(VI клас, ППМГ – Казанлък), Давид Лефтеров (V клас, МГ „Петър Берон“, Варна) и Йоан Лефтеров (V клас, МГ „Петър Берон“, Варна) с бронз и от Mini Math Creative Competition.

World Mathematics Invitational е международно математическо състезание за ученици от детската градина до XII клас. Създадено е по инициатива на Тайван, като дебютното издание е през 2013 г. Провежда се в два кръга: предварителен през януари – март и финали през юли с домакин различни градове в Азия. България записва първото си участие през 2018 г. в Сеул, Република Корея.

Водеци в World Mathematics Invitational са логическото мислене, нестандартният подход и способността математиката да бъде прилагана по оригинален начин в различни ситуации.

Mini Math Creative Competition пък е творческо състезание, в което учениците представят математиката чрез изкуство, музика, архитектура, спорт и други теми от всекидневието. Те подготвят презентация и видеопредставяне на английски език. Тази година в него България е представена от десетима ученици. **АЗ-БУКИ**

Снимка: Национална бизнес поща

ПРАВНА КОНСУЛТАЦИЯ

Тодор КАПИТАНОВ

Масово е уволнението, което засяга много или голям брой хора. В Кодекса на труда в България е посочен конкретният брой на прекратените трудови договори, след преминаването на който уволненията се приемат за масови. Масово уволнение може да има единствено в предприятия, в които работят повече от 20 работници или служители. В предприятия, в които са наети повече от 20 работници или служители, но не повече от 100, масово уволнение ще е налице, ако се предвижда съкращаване на най-малко 10 работници или служители.

Какво означава масово уволнение по закон?

В предприятията, в които са наети на работа между 100 и 300 работници и служители, масово ще е уволнението, когато се предвижда съкращаване на най-малко 10 на сто от всички наети лица. В предприятия, в които има наети повече от 300 работници и служители, масово е уволнението, когато се съкращават най-малко 30 работници или служители. Броят на наетите лица в предприятието се преценява според списъчния състав на заетите в месеца, предхождащ масовото уволнение.

За да е налице масово уволнение, е необходимо прекратяването на трудовите договори на работниците и служителите да е на едно или повече основания, зависещи от преценката на работодателя, и по причини, несвързани с конкретния работник или служител. Също така е необходимо прекратяването на трудовите правоотношения с работниците и служителите да се извършва в сравнително кратък период – в рамките на 30 дни.

Когато работодателят има намерение да предприеме масови уволнения, той е длъжен да започне консултации с представителите на синдикалните организации и с представителите на работниците и служителите. Тези консултации трябва да се предприемат своевременно, но не по-късно от 45 дни преди извършването на масовите уволнения. Работодателят има задължението да положи усилия за постигане на споразумение с представителите на работниците и служителите, за да се избегнат или ограничат масовите уволнения и/или за да се смекчат последиците от тях.

Редът и начинът за провеждане на консултациите се определят от работодателя, представителите на синдикалните организации и представителите на работниците и служителите.

Работодателят има задължение, преди да

провежда консултации с представляващите работниците и служителите, да им предостави определена информация. Тя има за цел да ориентира представляващите работниците и служителите за състоянието на предприятието и за плановете във връзка със съкращаването на персонала.

В срок от три работни дни след предоставянето на описаната по-горе информация работодателят има задължение да изпрати копия от нея на съответното поделение на Агенцията по заетостта. Информацията се изпраща до бюро по труда, където е седалището на работодателя. Предвидените масови уволнения се извършват не по-рано от 30 дни след уведомяване на Агенцията по заетостта.

Въз основа на предоставената информация от работодателя и проведените консултации екипите трябва да изготвят проекти за необходимите мерки за посредничество за заетост, така че да се намери подходяща работа за уволнените работници и служители, обучение на възрастни, чрез което да се подпомогне квалификацията или преквалификацията на работниците и служителите, които предстои да бъдат уволнени, за да се подобри възможността за намирането на работа. Също така следва да се предприемат и мерки за започване на самостоятелна стопанска дейност от работниците и служителите, които ще бъдат уволнени, както и да се насочат към евентуални програми за заетост, които са предвидени към съответния момент в националния план по заетостта.

Справка:

чл. 7, ал. 2 от Кодекс на труда;

чл. 130а, ал. 1 от Кодекс на труда;

§ 1, т. 9 от Допълнителните разпоредби на Кодекса на труда.

ОПЕРА ОТ ЧАЙКОВСКИ ФРЕНСКИ ФИЛМ С ЖАН МАРЕ	ГРАД В БЪЛГАРИЯ ИТАЛИАНСКО ТЕСТЕНО РАСТИЕ С ПЪЛНЕЖ	ДЕЙСТВИЕ ПОСТЪПКА СТАРА МАРКА ПОЛСКИ МИНИБУСОВЕ	ПАРИЖКИ ТЕАТЪР	СМЪРТОНОС- НА БОЛЕСТ ПЕШЕРА КРАЙ БОВ, СТАРА ПЛАНИНА	ИСПАНСКИ ПИСАТЕЛ (1544-1619) РОМАН ОТ МАЙН РИД	ФРЕНСКИ ИНЖЕНЕР- СТРОИТЕЛ (1832-1923)	ТЕРМИН ОТ БОКСА ИНСТРУМЕНТ ЗА РЯЗАНЕ	ЩУРМ	ЕВРОПЕЙСКА ДЪРЖАВА
ИЗЧЕЗНАЛ ЕДЪР БОЗАЙНИК ПРИВИЧКА			ГЕРОИНЯ НА И. ИОВКОВ ОТ „БОРЯНА“ ГЕРОЙ ОТ „СИН СРЕЩУ БАЩА“			ДОЛНОТО ПЛАТНО НА ПРЕДНА КОРАБНА МАЧТА ПЪРВИТЕ БЪЛГ. САМОЛЕТИ		ОХРАНЕН ЖРЕБЕЦ ХАРАКТЕР	
ГЕРОЙ ОТ ТУИН ПЪИКС“ ЦИГУЛКА		РОМАН ОТ А ГОМЕС-АРКОС ГЕРОИНЯ ОТ „ПЪТИ ДЪЛГОТО ГОРАПЧЕ“		СЪКЪЩЕНЕН КАМЪК ТЕЛБОН ЗАБИВАЩ СКОБИ В БЕТОН И ДР.	ВИД ФИТНЕС УРЕД КАМЕННО КУБЧЕ ЗА ПЪТНА НАСТИЛКА		ПЛАНИНА МЕЖ- ДУ ЕВРОПА И АЗИЯ РАЗМЕР НА ЗАТВОРЕНО ПРОСТРАНСТВО		
СИСТЕМА ЗА МЕЖДУНАР. ТЪРГОВСКИ РАЗПЛАЩАНИЯ ДРЕВНА МЕК- СИКАНСКА НАРОДНОСТ		ГЕРОИНЯ НА Д. АНГЕЛОВ ОТ „НА ЖИВОТ И СМЪРТ“ СУЛТАНСКИ УКАЗ		ВИД КОПРИНЕН ПЛАТ ЯЙЧИЦЕ НА ВЪШКА		ГРАД В ЮЖНА НОРВЕГИЯ РЕКА В РУМЪНИЯ		ЗАЩИТЕНА МЕСТНОСТ КРАЙ БУРГАС ГЕРОЙ ОТ ОТНЕСЕНИ ОТ ВИХЪРА	НИША В СТЕНА
	КЪС СКИТСКИ МЕЧ ЛИБРЕТИСТ НА ПУЧИНИ (1859-1919)		ОСНОВНА МИСЪЛ РАЗСЪДЪК	ЕСТОНСКИ КОМПОЗИТОР (1900-1939) ЛИБРЕТИСТ НА ПУЧИНИ (1878-1946)	СЛАДКИШ С ПЪЛНКА ПРОЗВИ- ЩЕ НА АМЕ- РИКАНЦИТЕ	ГОЛЯМА РЕКА В СИБИР КЪЛБОВИДНИ БАКТЕРИИ		ГРАД В ГЕРМАНИЯ	БАЛЕТ ОТ В. ВЛАСОВ И В. ФЕРЕ
ГРАД В ПОЛША ПЪЛТНА ПОЛУПРО- ЗРАЧНА ХАРТИЯ МАРКА ПРАХ ЗА ПРАНЕ	ГЕРОИНЯ НА И. ШРАУС ОТ „ПРИЛЕПЪТ“		ЧАСТ ОТ ОГНЕСТРЕЛНО ОРЪЖИЕ МУСКУЛНА ЗАХАР		ЗНАК ПОСТАВЯН ПРИ БРОЕНЕ МАРКА ПОЛСКО КАФЕ ОТ ЦИКОРИЯ		ПРЕСТОЛ ПЕЧАЛ, МЪКА, СКРЪБ ПРЕКЪС- ВАНЕ НА БРЕ- МЕННОСТ		
АМЕРИКАН- СКА ФИЛМО- ВА НАГРАДА НАТРОШЕНИ ЯДКИ В КАРАМЕЛ		МОХАМЕДАН- СКИ ДУХОВНИК ЧЕШКИ ТЕЖКО- ТОВАРНИ АВТОМОБИЛИ		ПРОРЕЗ НА ДРЕХА МЕСЕЦ ОТ ЕВРЕЙСКИЯ КАЛЕНДАР	ПЕЧАТНО ИЗДАНИЕ РЕЖИСЬОР ОТ САЩ - МЕЖ- ДУЗВЕЗД- НИ ВОЙНИ	СЕЛСКОСТО- ПАНСКА СГРАДА ГЕРОИНЯ ОТ „ИЗГУБЕНИ ИЛЮЗИИ“	ВИД ВЪРБА ПЪЛНО ЗАВЪРТАНЕ НА КОЛЕЛО		ПЬЕСА ОТ М. ПАНЪОЛ СРЕДНАТА СТАВА НА РЪКАТА
ВИД КОМПЮТЪРНА ПАМЕТ	ПАРИЧНА СУМА В БАНКА РАЗКАЗ ОТ ЙОРДАН ИОВКОВ	ЧАСТ ОТ ТЕКСТ ОТ КНИГА ОРГАНИЧНО СЪЕДИНЕНИЕ, АЛКОХОЛ		ИТАЛИАНСКИ ЖИВОПИСЕЦ (1483-1520)	ОРГАНИЗЪМ, НЕУЖДАЕЩ СЕ ОТ КИСЛОРОД ГОЛЯМА ЕВРОПЕЙСКА ПЛАНИНА	СЪНОТВОРНО ЛЕКАРСТВО ГЛАВНАТА АРТЕРИЯ		НАЦИЯ	
НАРОДНОСТ В КЕНИЯ И ТАНЗАНИЯ ЧЛЕН НА НЕПАЛСКА НАРОДНОСТ			НИСКА ЧАША, ИЗПОЛЗВАНА ОТ ДРЕВНИТЕ ГЪРЦИ И ТРАКИ ВИД ВЪРБА			ДЪРЖАВА МЕКСИ- КАНСКИ ХУДОЖНИК (1886-1957)			
ПОМОШНИК НА КАДИЯ РУСКИ ПИСТОЛЕТ	ПРЕВОЗ НА СТОКИ И ХОРА АВСТРИЙСКА ПИСАТЕЛКА (1888-1960)	НЕМСКИ ЕЛЕКТРОУРЕ- ДИ СГРАДА ПОСТРОЙКА		ГРАД В ЮЖНА КОРЕЯ МАРКА ДЕТСКО АДАПТИРАНО МЛЯКО	АМЕРИК. ПИСАТЕЛ (1835-1910) ВЕЩЕСТВО В КЛЕТЪЧ- НОТО ЯДРО	СТИХОТВО. ОТ ВЪТЪ РАКОВСКИ НЕМСКИ ПЪШЕЩИ МАШИНИ	ИЗПОЛЗВАН В МИНАЛОТО ИНСЕКТИЦИД РУСКИ КОМ- ПОЗИТОР „КНЯЗ ИГОР“	ЧИСЛО С ЧИСЛИ- ТЕЛ И ЗНА- МЕНАТЕЛ	
ПОМЕЩЕНИЕ ЗА РАДИОПРЕ- ДАВАНИЯ КОРАБНО ПРОЗОРЧЕ ЗЛАТАР БИЖУТЕР	МЯСТО, КЪДЕТО СЕ РАЗДЕЛЯТ ПЪТИЩА МОРСКО ЖИВОТНО		Организъм, живеещ без свободен кислород ХОД В ШАХМАТА	ВИД АФРИКАНСКА АНТИЛОПА ФРЕНСКИ ИСТОРИК (1864-1936)	ЛОВЕНЕ НА РИБА ЕВРОПЕЙСКА СТОЛИЦА		СТАРА ИТАЛИАНСКА ПАРИЧНА ЕДИНИЦА	ГОЛЯМА ВИСОЧИНА	
МАРКА РУСКИ АВТОМОБИЛИ МАРКА ИТАЛИАНСКИ АВТОМОБИЛИ	ШАХМАТЕН ТЕРМИН СКРИВАНЕ НА СЛЪНЦЕТО	УПРАВЛЕНИЕ НА САЩ ПО АЕРОНАВИКА СИЛНО РАЗЧЛЕНЕН МОРСКИ БРЪГ		ДОЛЕН КРАЙНИК БЪЛГАРСКА ПОПЕВИЦА		ЗОДИАКАЛНО СЪЗВЕЗДИЕ ВЪСТАНИЕ В КОНСТАН- ТИНОПОЛ ПРЕЗ 532 Г.			
БЪЛГ. ПОЕТ (1885-1960) МАРКА КИТАЙСКА БЪЛА ТЕХНИКА		ГЕРОИНЯ ОТ „ДЕЙВИД КОПЪР- ФИЛД“ НА Ч. ДИКЕНС ТИП, МОДЕЛ	ГРИЖА, ТЕЖЕСТ		ГРАД ВЪВ ФРАНЦИЯ РЕКА В АВСТРИЯ	РАЗКАЗ ОТ ИВАН ВАЗОВ		РИБА КАЛЕНИК	
	ДРЕВНО ПЛЕМЕ НА БАЛКАНИТЕ				РУСКИ ПИСАТЕЛ (1895-1963)				
МЛАДИ РАСТЕНИЯ ЗА ЗАСАЖДАНЕ		ГЕРОЙ НА О. ВАСИЛЕВ ОТ „ЛЮБОВ“				ОПЕРА ОТ Х. ЦУМПЕ			

РЕЧНИК: АЛКОВ, АНАР, АНОР, ВЕРОНАЛ, ИНОЗИТ, НАИБ, ОПОЛЕ, ТАНАС

ЕВЕЛИНА ТУМБЕВА

Отговори от
миналия брой

Водоравно: Репортер. Арабаконак. Филиал. Ажен. Фонема. Лир ("Крал Лир"). Анис. Дядо. Стрес. Планина. "Ема". Аура. Стил. "Сони". Дренаж. Олар (Алфонс). Резе. Огон. Кеш. Афинаж. Вале. Анамари. Ератема. Еде. Сноп. "Или". Иро. "Амати". Дрога. Интрига. Аза. Отон. Берн. Верига. Еко (Умберто). Иго (Сей). Виола. Ет. Нарита. Нерви. Анкета. Молиер. Олив. Алора. "Нан". Тип. Алое. Орки. "Уно". Нел. Магазин. Елит. Барит. Роман. "Америка". Окоп. Роб. Браман. Линотип. Керамзит. Ерг. "Теси". Лорка (Федерико). Апа. Граал. Княз. Аул. Урна. Владая. Венета. "Елдорадо". Ат. Пуловер. Сара. Анорак. Камара.

Отвесно: Мефистофел. Евелина. Импулс. Пир. Илири. "Рир". Перон. Арда. Мол. Плана. Иново. Ликок (Стивън). Нор. Риал. Ратин. Лила. Тот. Гара. Атанас. Жертва. Илм. Пиер. Елинон. Море. Авоар. Правда. Ир. Синева. "Ирен". Егор. Галон. Низа. Агитка. Амок. Ла. Жажда. Елемаг. Елизабет. Дар. Рея. Еда. Анто. Ин. "Реката". "Сандеро". Ета. Аарон. Басня. Омега. Изер (Йосиф). Ар. Армия. Гаф. Анонс. Аким. "КАМАЗ". Звук. Кос. Ананд (Визванатан). Отони. "Емил". Ела. Монтаж. Моро (Жана). Ала. Ерато. Ном. Неру (Джавахарлал). Капотти (Труман). Инулин. Раева (Илиана). Камериер. Готие (Теофил). Ник. Скутер. Каса. "Шимано". Реотан. Алара.

АБОНАМЕНТ 2026

Днес в броя
Фонд „Научни изследвания“ споделя 22 успешни проекта в 11 области

Аз-буки
НАЦИОНАЛЕН СТАНДАРТ ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА
www.azbuki.bg

Наг 3100 зрелостници на дуплящелна матура
Наг 3100 зрелостници на дуплящелна матура... (text continues)

2780 лв. за асистент в висше училище
Министърският съвет одобри... (text continues)

В моето **XI НАЦИОНАЛЕН ФОТО** КОНКУРС

Училище
Аз-буки

е най-хубаво

Снимката участва в десетото издание на Националния фотоконкурс „В моето училище е най-хубаво“, организиран от „Аз-буки“. Автор **Магдалена Андреева**, VIII клас, Национална професионална гимназия по полиграфия и фотография – София

XI НАЦИОНАЛЕН ФОТОКОНКУРС

„В моето училище е най-хубаво“

Под патронажа на министъра на образованието и науката

Национално издателство „Аз-буки“ очаква творбите за XI издание на Националния фотоконкурс „В моето училище е най-хубаво“.

В конкурса могат да участват ученици от I до XII клас, които представят във фотоси училищния живот.

За участниците от първата възрастова група – I до VII клас, фотоконкурсът се провежда без предварително зададена от организаторите конкурсна тема.

За участниците от втората възрастова група – VIII до XII клас, фотоконкурсът се провежда по предварително определени от организаторите две конкурсни теми:

- „Улови мига в училище“ – репортажна снимка, която изобразява емоция, действие или важен момент от училищния живот;

- „Героите на моето училище“ – портретна фотография – снимки на ученици, учители или вдъхновяващи личности в училище.

Авторските творби се приемат до 1 ноември 2026 г. на имейл: konkurs@azbuki.bg.

Подробните правила за участие са публикувани на <https://azbuki.bg/>

Победителите в първа възрастова група ще получат предметни награди, а отличените в двете категории във втора възрастова група – годишни стипендии. Те ще бъдат оценявани от жури от доказали се професионалисти във фотографията.

Най-добрите 12 фотографии ще бъдат включени в специален календар за 2027 г.

Ширококлюната чапла – когато природата мисли мащабно

Най-отличителната черта на ширококлюната чапла е огромният клон, който дава името на вида. Той е толкова широк и дълбок, че прилича на малка лодка, обърната с основата си нагоре. Това същество с широка уста би могло лесно да замени вълка от „Червената шапчица“!

В сравнение с други чапли, разликата в размера е толкова поразителна, че е трудно да се повярва, че принадлежат към една и съща група птици, съобщава „Офнюз“.

Този клон е много повече от декоративна характеристика. Всъщност това е изключително ефективен ловен инструмент. Големата му повърхност помага на птицата да лови риба, ракообразни, жаби и други водни животни.

Още по-впечатляващо е, че голяма част от анатомията му, изглежда, е еволюирала около тази структура. Черепът, шията и мускулите работят заедно, за да поддържат и контролират един от най-специализираните ловни инструменти, открити във влажните зони на Северна и Южна Америка.

Гледана отпред, човката заема толкова голяма част от главата, че е трудно да си представим как останалата част от птицата е успяла да се побере около нея.

Наличието на един от най-големите клюнове в света на чапли е свързано

Снимка Daniel Lloyd Blunk-Fernández/ Unsplash

Ширококлюната чапла е изумително същество! И зад външния ѝ вид се крият някои мощни адаптации

с определени анатомични предизвикателства. Еволюцията е инвестирала много от ресурсите на птицата в тази характеристика.

Черепът на чаплата е по-здрав, отколкото може да се очаква за птица с нейния размер, а мускулите на врата ѝ са особено добре развити, за да поддържат тежестта на главата. В известен смисъл, голяма част от анатомията ѝ е организирана около една-единствена мисия: ефикасно боравене с този изключителен клон.

Докато много чапли са активни пре-

гимно през деня, ширококлюната чапла предпочита да излиза след залез слънце. За да направи това, разчита на изключително големи очи, способни да се възползват максимално от ограничената налична светлина. Благодарение на тази адаптация птицата може да засече движение по повърхността на водата, когато повечето други птици вече са в покой. Тези огромни очи ѝ придават толкова необичаен израз, че много хора я сравняват с бухал, въпреки че нямат никакво близко родство.

Абонирайте се В РЕДАКЦИЯТА с отстъпка

5% от цената – при **ТРИ** и повече издания

10% от цената – при **ПЕТ** и повече издания

15% от цената – за **ПЪЛЕН** комплект от изданията

Контакти: София 1113,
бул. „Цариградско шосе“ № 125, бл. 5,
тел.: 0700 18466;
azbuki@mon.bg

www.azbuki.bg